

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KOMUNIKACE V EDUKAČNÍM PROSTŘEDÍ

Autor práce: Michaela Bízková

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr. h. c.

Katedra: Katedra společenských věd

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce Prof. PaedDr. Gabrielu Švejdovi, CSc., dr. h. c. za poskytnutou literaturu, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Bízková, M. *Komunikace v edukačním prostředí*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 59 s.

Vedoucí bakalářské práce: Prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr. h. c.

Klíčová slova: Komunikace, vzdělávání, vývoj, médium

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi poměrně podrobných kapitol. Prvních šest kapitol je teoretických. Poslední kapitola vychází z praktické činnosti. Tato část vyhodnocuje odpovědi a názory studentů. Práce řeší jednotlivá edukační prostředí, které se týkají vzdělání a výchovy. Rovněž se zabývá moderními technologiemi, které se využívají ke zkvalitnění výuky. Popisuje však i jednotlivé problémy s těmito technologiemi ve výuce. Řeší se role edukátora. Poslední teoretická kapitola pojednává o jednotlivých typech rodiny. Závěr práce tvoří optimální návrh řešení nejzávažnějších problémů, které jsou vymezeny v této práci.

ABSTRACT

Bízková, M. *Communication in education environment: Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 59 p.
Supervisor: Prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr. h. c.

Key words: Communication, education, development, medium

The bachelor thesis is divided into seven relatively detailed chapters. The first six chapters are theoretical. The last chapter based on practical activity. This section analyses the answers and opinions of students. The thesis solves the individual educational environment that relates to education and training. It also deals with modern technologies are used for improvement in teaching. But the bachelor thesis describes individual problems with these technologies in teaching. It solves role of educator. The last theoretical chapter discusses various types of families. The conclusion of bachelor thesis is the optimal suggested solution the most serious problems that are defined in this work.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 KOMUNIKACE.....	10
2.1 INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE	10
2.1.1 <i>Verbální komunikace</i>	11
2.1.2 <i>Nonverbální komunikace</i>	11
2.1.3 <i>Proces interpersonální komunikace</i>	12
2.2 KOMUNIKACE A MOZEK	14
3 EDUKAČNÍ PROSTŘEDÍ ŠKOLY	15
3.1 HISTORIE	15
3.2. PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	17
3.3 ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	18
3.4 SEKUNDÁRNÍ A POSTSEKUNDÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	20
3.5 TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	20
3.7 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	21
3.7.1 <i>Motivace seniorů studovat</i>	22
3.7.2 <i>Historie univerzit třetího věku</i>	23
3.7.3 <i>Univerzity třetího věku v ČR</i>	23
3.7.4 <i>Asociace univerzit třetího věku</i>	23
3.8 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY.....	24
3.8.1 <i>Historie</i>	24
3.8.2 <i>Ministr</i>	25
4 VZDĚLANOST NAŠÍ SPOLEČNOSTI	26
4.1 STATISTIKY	26
4.2 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ	28
4.2.1 <i>Strategie celoživotního učení ČR</i>	30
5 NOVODOBÉ TECHNOLOGIE A MÉDIA V EDUKAČNÍM PROSTŘEDÍ	31
5.1 ROLE POČÍTAČE VE VZDĚLÁVÁNÍ	31
5.2 INTERNET.....	32
5.2.1 <i>Možnosti komunikace</i>	32
5.3 INTERAKTIVNÍ TABULE	33
5.4 ELEKTRONICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	33
5.4.1 <i>Historie elektronického vzdělávání</i>	34
5.4.2 <i>E-learning</i>	34
6 ROLE EDUKÁTORA.....	38
6.1 UČENÍ A VÝVOJ DĚTÍ	38
6.2 UČITELSKÁ PROFESE.....	39
6.3 <i>Nejčastější problémy v práci učitelů</i>	40
6.4 SYNDROM VYHOŘENÍ	41
6.5 VÝCHOVA V RODINĚ.....	42
6.5.1 <i>Rodina</i>	42
7 NÁZORY STUDENTŮ KOMBINOVANÉHO STUDIA	44

ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	53
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	56
SEZNAM TABULEK.....	56
SEZNAM GRAFŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

Téma Komunikace v edukačním prostředí jsem si zvolila, neboť jsem chtěla získat hlubší pohled do této problematiky. Vzdělanost každého jedince je potřebná pro společnost, ve které žijeme. Děti i dospělí získávají velké množství informací prostřednictvím médií, proto je důležité zařadit multimediální prostředky do výuky již na základních školách. Současná doba nabízí moderní technologie, díky kterým mají učitelé možnost vést výuku zajímavějším způsobem, než tomu bylo v dobách minulých. Úkolem učitelů není dostat do dětí co největší množství informací, ale naučit je samostatně přemýšlet a naučené dokázat zúročit. Velkou úlohu zde hraje internet, který se stal za poměrně krátkou dobu naprostým fenoménem. Samozřejmě i toto téma souvisí s dostupností finančních prostředků jednotlivých škol. Zajímavé vyučovací prostředky, které se neustále zdokonalují, jsou také finančně náročnější. Je dokázané, že děti se výrazně více soustřeďují na práci, kde využívají například interaktivní tabule. Je třeba přestat se bránit pokroku, ale stát se jeho součástí. Peníze však nejsou jediným prostředkem, který může zdokonalit výuku. Velmi důležitou je i osobnost učitele, který může dokázat svými schopnostmi motivovat žáky k lepším výsledkům. Ať už se jedná o moderní technologie, osobnosti učitelů, způsob výchovy rodičů, nalézáme řadu problémů, které je potřeba začít efektivně řešit. Pokusím se tedy o vytyčení zásadních problémů a možné navrnutí jejich řešení.

Edukační prostředí se opírá zejména o vzdělání a výchovu, kde právě komunikace je nepostradatelným prvkem. Propojení těchto pojmů vede napříč generacemi, kde své nezastupitelné místo má dnes stále rozšířenější celoživotní učení, které zapojuje stále více organizací mezi své cíle, neboť zaměstnanci jsou největším bohatstvím každého podniku. Nejedná se tedy pouze o učení a výchovu dětí, ale každého člověka, neboť z toho, jak jsme vychovaní a vzdělání můžeme těžit celý život.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je vytyčení nejdůležitějších problémů v komunikaci v edukačním prostředí, neboť dobrá komunikace je zásadní pro usnadnění účinného vzdělávání.

Učení probíhá vždy v určitém prostředí, říkáme mu edukační prostředí. Toto prostředí je nějak uspořádáno a má určitou velikost, realizují se na něm určité sociální vztahy a komunikace. Práce se zabývá analýzou jednotlivých problémů a návrhů na jejich řešení v celém vzdělávacím procesu. Právě přílohy, grafy a tabulky, nám nabízejí podrobný a názornější pohled na danou problematiku.

V teoretické části práce je řešena komunikace v obecném pojetí a její zasahování do vzdělávání. Popsáno je vzdělávání dětí, mládeže, dospělých i potřeba univerzit třetích generací. Teoretická část se opírá také o informace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Dále jsou podrobně řešena jednotlivá edukační prostředí. Možností komunikace spojené se vzděláváním je několik, může se jednat o vzdělávání pomocí e-learningu a jeho potřebnost v dnešním moderním světě. Popsány jsou také další moderní komunikační techniky. Teoretická část je tedy rozdělena na šest kapitol, tyto kapitoly jsou obsahově poměrně rozsáhlé. Dosahování vzdělání a snaha o dosažení určitého stupně vzdělání je obecně přijímána jako žádoucí a důležitá, jak z pohledu osoby jedince, tak i z pohledu společnosti. V praktické části jsou uvedeny odpovědi a názory studentů Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, které byly vyhodnoceny po vyplnění dotazníků. Návrhy řešení jednotlivých problémů, jsou popsány v závěru práce. Zmiňovaný dotazník se skládal z deseti otázek, jejichž odpovědi vykreslovaly pohledy studentů kombinovaného studia právě v oblasti vzdělání a výchovy. Tato práce je založena na zjišťování, srovnávání a následně i vyhodnocování informací, vychází z literárních zdrojů, tištěných i elektronických. Velmi důležité údaje jsou získané z Českého statistického úřadu. Práce je psaná za použití české i zahraniční literatury.

2 KOMUNIKACE

Pojem komunikace pochází z latinského slova *communicatio*, které v překladu znamená sdělení.¹ Aby nedošlo k pochybám, zdůrazňuje latinský slovník pojem „*communicare est multum dare*“, což lze přeložit jako „komunikovat znamená mnoho dávat“. Nelze vymezit přesnou definici toho slova, neboť jsou autoři, kteří dokázali napsat rozsáhlé stránky o pochybnostech těchto definicí.

2.1 Interpersonální komunikace

Komunikací se rozumí, když jedna strana něco vysílá a druhá něco přijímá, ať už pomocí verbální nebo neverbální komunikace. Výsledkem verbální komunikace je sdělení pomocí slov, zatímco neverbální komunikací vyjadřujeme své postoje, pocity, emoce, myšlenky. Když se někdo rozplácne, okolí přijímá informaci, že se něco děje, že dotyčný se vyrovnává se svým problémem. Mnoho lze říci i hezkým úsměvem či správným podáním ruky. Při obyčejném sdělení informací druhému toho na sebe hodně prozrazujeme. Svým chováním dáváme najevo postoj k věci, o které hovoříme, ale i postoj k člověku, se kterým mluvíme. Ukazujeme naši znalost či neznalost dané problematiky. Svým chováním a mimikou také projevujeme svoji úctu k druhému člověku. Při takovém rozhovoru berme na zřetel nepsaná pravidla slušného chování třeba už tím, že necháme druhého domluvit. Hovoříme taktéž činy, to že jsme pro druhého schopni něco udělat, něco obětovat, mluví za vše. A naopak pokud o něco někoho požádáme a on se tváří, že nevidí a neslyší, z jeho chování můžeme vyčíst hodně.² V dnešní době již komunikace neprobíhá mezi účastníky jen tváří v tvář, ale rozvojem novodobé technologie se dorozumíváme pomocí mobilních telefonů, internetu, ať už hovoříme o e-mailu, chatu nebo sociálních sítí jako je dnes tolik známý facebook. Nemusí se zákonitě jednat o dvě osoby, člověk může komunikovat i sám se sebou.³ Můžeme nemluvit, ale nemůžeme se nijak neprojevat, neboť už tím, že nic neříkáme, se projevujeme. Naše mlčení tedy signalizuje jistou situaci.⁴ U malých dětí je zřejmé, že až do věku skoro tří let spoléhají na mimoverbální komunikaci, přitom se však dorozumívají docela obstojně. S naučenými slovy a schopností jimi komunikovat se tato schopnost pomalu vytrácí. Profesor psychologie na Kalifornské univerzitě v Los

¹ ŠENKOVÁ, S. *Latinsko-český, česko-latinský slovník*. Olomouc, 2002, s. 25.

² KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Svoboda, 1988, s. 14-20.

³ PLAŇAVA, I. *Průvodce mezilidskou komunikací. Přístupy – dovednost – poruchy*. Grada, 2005, s. 14-17.

⁴ GOFMANN, E. *Behavior In Public Places: Notes On The Social Organization Of Gatherings*. Free Press, 1966, s. x.

Angeles, Albert Mehrabian, se zabýval výpočtem porozumění a došel k závěru, že pouze 7% porozumění je zásluhou toho, co je opravdu řečeno, z 38% porozumíme díky tónu hlasu a největší procentuální zastoupení 55% v porozumění má řeč těla.⁵

2.1.1 Verbální komunikace

Verbální komunikace rozdělujeme na mluvenou a psanou. Každá forma této komunikace má své výhody a nevýhody. Výhodou mluvené formy verbální komunikace je možnost reagovat na danou situaci, naopak nevýhodou je nemožnost dlouhodobého a přesného uchování sdělení. Mluvenou formu dále ještě dělíme na obsahovou a formální. Obsahová rovina znamená samotný obsah sdělení, zatímco pomocí formální roviny využívá komunikátor možnosti, jak svému sdělení dodat ten správný rozměr. Jistá slova se zvýrazní, jistá zase ztiší, hraje si s tónem hlasu, určitému sdělení přidává svoji jistotu, do jiného vkládá pochybnosti. Příklad výhody psané formy komunikace je, že příjemce si sám určí čas, kdy si sdělení přečte nebo větší časová připravenost a promyšlenost při psaní. Za nevýhodu lze považovat obtížnost změnit své rozhodnutí při již odeslaném sdělení.

2.1.2 Nonverbální komunikace

Při nonverbální komunikaci sdělujeme informace výrazem obličeje, oddálením, dotekem, postojem, pohyby, gesty, pohledy, tónem řeči, úpravou zevnějšku nebo emocemi, kterými ukazujeme naše pocity, nálady či afekty.

Velice důležitá je mimika obličeje, neboť z lidské tváře lze vyčíst ledacos, má velmi bohatý komunikační potenciál. Už při setkání je velmi častý zdvořilostní úsměv. Právě úsměv a pláč patří k nejvýraznější mimickým projevům. Podle průzkumu, kterého se účastnili profesionální herci, bylo zjištěno, že v obličeji lze rozpoznat sedm základních emocí a jejich protiklady, a to: štěstí x neštěstí, neočekávané překvapení x splněné očekávání, strach x pocit jistoty, radost x smutek, klid x rozčilení, spokojenost x nespokojeno a zájem x nezájem.⁶

Tak zvanou proxemikou vyjadřujeme svůj vztah k druhé osobě oddálením nebo přiblížením se. Rozlišujeme čtyři hlavní zóny osobního prostoru: intimní, osobní, společenskou a veřejnou. Každý z nás má svoji vlastní příjemnou vzdálenost, kterou si udržuje od ostatních lidí. Na základě zjišťování optimální vzdálenosti mezi dvěma lidmi se dostalo pozornosti i osobní zóně. Rozumí se tím ohraničený okruh okolo člověka, do

⁵ LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Victoria publishing, 1995, s. 15-18.

⁶ KŘIVOHLAVÝ J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Svoboda, 1988, s. 32-36.

kterého nerad pouští jiné lidi (jiné je to u rodiny, partnera, blízkých). Tu má každý člověk individuální.

Termín haptika zavedl lingvista Wiliam Austin. Hovoříme tedy o komunikaci pomocí dotyků, které v sobě skrývají řadu skrytých významů. Druh doteku může být např. podání ruky, stisk, poplácání po rameni nebo pohlazení po tváři.⁷

Neodmyslitelnou součástí nonverbální komunikace jsou gesta. Musíme si však dávat pozor, neboť gesta nedokážou lhát, takže nás mohou prozradit. Je důležité je vnímat. Gesta rukou podporují naše slova.⁸

Mnohé říkáme i úpravou zevnějšku. Je několik pravidel, které bychom měli dodržovat neustále, protože nikdy nemůžeme vědět, koho potkáme. Říká se, že boty napovídají mnohé. Čisté boty svědčí o pořádném a pečlivém člověku, drahé o dobré finanční situaci. Každý člověk se zaměřuje na něco jiného, někdo na čisté a upravené nehty, jiný na rovné zuby. U mužů může poškodit jejich celkový dojem špatné oholení, u žen zase nevhodné nalíčení. O svůj zevnějšek se musíme starat neustále, neboť je to právě on, kdo určuje první dojem. Existují průkazná fakta o tom, že horní časová hranice prvního dojmu netrvá déle než čtyři minuty. Někteří odborníci tvrdí, že člověk si první dojem vytvoří již během prvních 120 vteřin. První dojem je pro nás v životě velmi důležitý, můžeme zmínit například přijímací pohovor. Výzkum také ukázal, že náš první úsudek o druhém těžko později měníme. Sociální psycholog Michael Solomon uvádí, že: „Na rozdíl od obsahu peněženky nebo osobních hodnot je oblečení velmi viditelné a velmi výmluvně hovoří o prostředí, z něhož člověk pochází.“ Podle výzkumu Monroe Lefkowitz se lidé nechají zlákat k přechodu silnice na červenou spíše člověkem v obleku než někým, kdo je velmi lacině a nevhodně oblečen.⁹

2.1.3 Proces interpersonální komunikace

Každý člověk je jiný a má zcela jiné zkušenosti, to se odráží také na jeho vnímání a pochopení určitého sdělení. To znamená, že stejné slovní sdělení, které je doprovázeno stejnými gesty, dva lidé mohou pochopit odlišně. Mezilidská komunikace je vždy ručena tzv. šumem, kterým může být například mluvení dalších osob, provoz automobilů na rušné silnici nebo městský rozhlas. Vyjmenované příklady patří do šumu fyzické povahy. Pojem fyziologický šum znamená vlastní fyziologické bariéry mluvčího nebo posluchače. Za psychologický šum můžeme považovat nesoustředěnost.

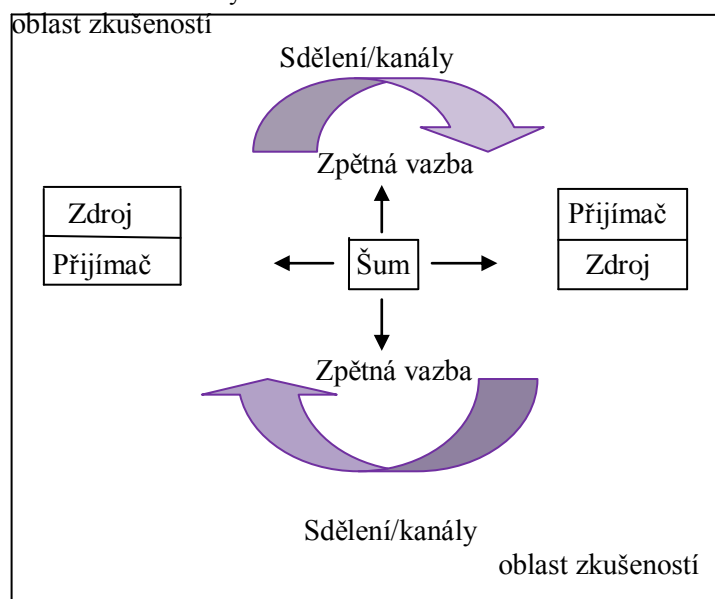
⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Svoboda, 1988, s. 44-57.

⁸ DUPUY, E. *Úspěšný dialog*. Portál, 2002, s. 80.

⁹ LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Victoria publishing, 1995, s. 216-219.

Šum se sémantickou povahou je nepochopení významu slov. Zřejmé tedy je, že komunikace probíhá minimálně mezi dvěma stranami, z nichž jedna informace vysílá tím, že mluvíme, píšeme nebo třeba gestikulujeme a druhá strana je vstřebává pomocí vrozených smyslů (zrakem, sluchem, hmatem, chutí či čichem) tím, že se dívá, čte, čichá a podobně. Lze tyto osoby tedy nazvat jako tzv. zdroj a příjemce. Při procesu přetváření našich myšlenek ve slova užíváme schopnosti naše myšlenky zakódovat, příjemce je dekóduje v okamžiku, kdy je vnímá pomocí svého smyslu, kterým je sluch. Ke zpětné vazbě dochází v okamžiku, kdy vyslovíme naše myšlenky a sami sebe slyšíme či vidíme, co píšeme. Zpětnou vazbu od ostatních účastníků dostáváme v okamžiku, kdy se na naše sdělení například usmějí. Zpětnou vazbu můžeme rozdělit na pozitivní a negativní. Pozitivní zpětná vazba představuje právě mimoslovní sdělení, jako jsou úsměvy nebo slovní souhlasné sdělení, kdy nám naši příjemci dávají pomocí slov najevo, že nám rozumí – viz obrázek č. 1.

Obrázek č. 1: Obecný model komunikace

Zdroj: DeVito, 2001, s. 20.

Jako lidé jsme obdařeni komunikační způsobilostí, která mimo jiné závisí na znalosti fungování komunikace, důležité je také její efektivní využití. Svou komunikační způsobilost můžeme zlepšovat, pomůže nám to pro vlastní možnosti pro své různé komunikační aktivity.¹⁰

¹⁰ DEVITO, J., A. *Zásady mezilidské komunikace*. Grada Publishing, 2001, s. 20-28.

2.2 Komunikace a mozek

Sídlem řeči je levá strana našeho mozku tzv. levá hemisféra. Brocova oblast, která je umístěna v dolní části čelního laloku, nám kontroluje pohyb rtů, jazyka a hlasivek. Wernickeova oblast, která je umístěna na vrcholu spánkového laloku, nám pomáhá porozumět řeči. Poškozením těchto oblastí dochází k neschopnosti mluvit nebo porozumět. Tyto oblasti jsou znázorněny i s dalšími na obrázku – viz obrázek č. 2.¹¹

Obrázek č. 2 – Funkce lidského mozku

Zdroj: kfch.upce.cz

Člověk, který má narušenou schopnost komunikovat je v tomto ohledu velmi omezený, nedokáže se soustředit zároveň na roli posluchače a vypravěče, tyto role jsou pro něho zásadně oddělené, dokáže se soustředit jen na jednu z nich. Člověk s poruchou porozumění trpí tzv. společenskou izolovaností, i když zná své okolí, je nyní zahalen řečí, které nerozumí, v tomto ohledu je zcela dezorientován. Jedinec trpící poruchou produkce řeči má naopak porozumění v jisté míře zachováno, poškozená je významně schopnost komunikovat, se svým okolím se dorozumívá velmi omezeně nebo vůbec.¹²

¹¹ Pravá a levá hemisféra mozku. [online]. 3. 2. 2008, [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://petrkral1984.blog.cz/0802/prava-a-leva-hemisfera-mozku>>.

¹² Poranění mozku. [online], [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.poranenimozku.cz/nasledky-a-rehabilitace/rec-a-komunikace/afazie.html>>.

3 Edukační prostředí školy

3.1 Historie

Za nejstarší českou školu je považována škola v Budči, kde byl vyučován svatý Václav. Budoucí kněžstvo bylo vzděláváno v latinských nebo klášterních školách, kde mezi hlavní předměty výuky patřila právě latina nebo humanitní obory. V 16. a 17. století byla role učitele nedoceněná, byli takřka bez příjmů. Protože se pohybujeme v dobách před Marií Terezií, nebyla zavedena povinná školní docházka, do školy se tedy chodilo hlavně v zimě, neboť od jara do podzimu byla práce na poli. Neexistoval žádný ucelený systém výuky, každý učitel vedl svoji třídu podle svého. Děti odříkávaly z paměti texty, kterým vůbec nerozuměly. Ve větších obcích probíhala výuka i v létě, ale docházka dětí byla nepravidelná, jejich rodiče stále viděli větší uplatnění svých dětí na poli než ve škole. V čele větších škol ve městech stál tzv. rektor, dva kantoři a několik pomocníků. Role učitele nebyla nijak vážená v očích dětí ani rodičů.¹³

Za učitele národů je již po staletí považován Jan Amos Komenský, jehož pedagogická díla velkou mírou přispěla školství. V oblasti pedagogiky vyčleňoval vědu, umění a řemeslo. Pomocí náboženství se povznést k bohu a usměrňovat sebe samu. Odmítal tělesné tresty za neznalost, připouštěl je jen k umravňování kázně. Jan Amos Komenský byl velmi moudrý člověk, obdařený didaktickými i organizačními schopnostmi. Mezi díla, která Jana Amose Komenského proslavila, jistě patří Brána Jazyků otevřená, tato kniha byla v krátké době přeložena do několika jazyků. Vyjadřuje svoji představu na výchovu a vzdělání a vyučování jazyků ve smyslu realistické pedagogiky, které jsou v naprostém rozporu s dosavadními. Prosazuje si učení v mateřském jazyce bez rozdílu pohlaví a sociální či náboženské příslušnosti. Jako první vytvořil ucelený pedagogický systém, vytvořil didaktiku a soustavu výchovy a vzdělání. Usiluje o to, aby byl prospěšný celému národu. Snaží se prosadit svoji snahu, aby škola byla dílnou lidskosti a hrou.

Většina lidí neuměla číst ani psát, to se také projevilo ve všech oblastech hospodářského života. Tereziánská reforma proběhla v roce 1774, vyučovacím jazykem se stává němčina namísto dosavadní latiny. Na návrh Komenského zavedla Marie Terezie všeobecnou povinnou školní docházku pro všechny děti. Docházka byla stanovena pro děti ve věku 6 až 12 let. Pro mládež od 18 do 20 let byly zavedeny

¹³ HAMELIKA: Z historie školství [online]. 27.2.2012, [cit. 2012-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.

nedělní opakovací školy. Její reforma měla velký význam pro rozvoj všeobecného základního vzdělání a učitelské aktivity. Učitelé museli absolvovat šestiměsíční kursy odborné přípravy.¹⁴ Český jazyk nebyl zcela potlačován před nástupem Josefa II., protože Marie Terezie chtěla úředníky, kteří budou znát češtinu, zavedla český jazyk na vídeňské univerzitě. Na přelomu 17. a 18. století byly české země v čele tehdejšího lidového školství. Od třicátých let 19. století si venkovští učitelé prosazují češtinu jako vyučovací jazyk, neodmítají však němčinu jako jeden z předmětů. Dále usilují o zavedení osmileté povinné docházky všech žáků a o snížení počtu žáků v jedné třídě na 80. Učitelé se již zabývají také publikační činností a hlubším studiem pedagogických problémů. Jejich hnutí se začíná měnit v hnutí politické. Reformy školství dále probíhaly v revolučním roce 1848, kdy je za nejradikálnější návrh považován návrh Sabinův, ve kterém žádá politické vzdělání a všeobecné bezplatné školy. České školy však zůstaly nezměněny až do roku 1869. Za vlády Františka Josefa I., který stál za národní rovnoprávnost, byla otázka práv českého jazyka. V roce 1855 byla uzavřena dohoda mezi státem a církví, tedy mezi Františkem Josefem I. a papežem, kdy veškeré školství bude podřízeno církvi. Učebnice tedy musely být schváleny církví, veškeré porady a vyučování musely být zahájeny modlitbami. Tato dohoda byla zrušena roku 1870. V období před první světovou válkou dochází k roztříštěnosti pedagogického systému. Vychází odborné časopisy (Učitelské noviny 1883, Pedagogické rozhledy 1888), kolem nichž se soustředila řada pedagogických a školských pracovníků. Po roce 1918 bylo naše školství pod správou československého ministerstva školství a národní osvěty. Soustava českých vysokých škol byla rozšířena zřízením dalších.¹⁵ Cílem německého nacismu byla úplná likvidace českého národa. Dne 17. listopadu 1939 byly uzavřeny české vysoké školy, jejichž studenti a profesori byli zatýkáni, popravováni nebo deportováni do koncentračních táborů. Toto násilí zvláště zesílilo po atentátu na Haydricha dne 27. května 1942. Po osvobození sovětskou armádou v květnu 1945 začíná nová etapa ve vývoji československé pedagogiky a výchovy. Podle košického vládního programu bylo zapotřebí si nejprve očistit naše školství od kolaborantů s Němci, od zrádců a nepřátel našeho národa. Vytváří se nové učebnice, nové učební osnovy a obnovit válkou zničené budovy. Prezidentem Edwardem Benešem byly zřízeny pedagogické fakulty při univerzitách. Po roce 1948 byla zákonem o jednotné škole obecná škola přejmenována na školu národní. 28. březen v roce 1955 (jako výročí

¹⁴ BLATNÝ, L. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 54-67.

¹⁵ SOMR, M. *Dějiny české školy a pedagogiky*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1982, s. 12-43.

narození Jana Amose Komenského) byl vyhlášen prezidentem Zápotockým jako Den učitelů. Při této příležitosti jsou vyznamenáni nejlepší učitelé. První medaile byly uděleny Zdeňku Nejedlému a Otokaru Chlupovi. Dne 15. 12. 1960 byl vydán nový školský zákon, který měl podobu prvního a druhého stupně, střední školy, gymnázia a vysoké školy. Poté se ještě zruší 9. třída základní školy, která je opět od roku 1990 obnovena.¹⁶

3.2. Předškolní vzdělávání

Příprava na školní vzdělávání probíhá v mateřských školách, které jsou školským zákonem od ledna 2005 řazeny mezi školy. Tento druh vzdělávání má své kořeny na našem území už od roku 1832, kdy byly na území Prahy zřízeny první dvě dětské opatrovny. Už tehdy se nejednalo jen o hlídání dětí, ale dostávalo se jim výchovy a vzdělání. Od devadesátých let docházelo k častému zavírání mateřských škol, to bylo zapříčiněno díky demografickému poklesu. Rok 2009 však přináší zcela opačný problém, kterým jsou nedostatečné kapacity těchto zařízení. Legislativu mateřských škol definuje školský zákon, podrobnosti jsou vypsány ve vyhlášce o předškolním vzdělávání. V době, kdy dítě navštěvuje tyhle zařízení, mělo by se mu dostat citového, rozumového a tělesného rozvoje, dítě by si mělo osvojit základní pravidla chování. Mateřské školy se snaží připravit děti na další vzdělávání na základních školách. Rámcový program pro předškolní vzdělávání stanovil tři základní cíle, kterých se mají mateřské školy držet. Jedná se o rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, o osvojení základních hodnot, na kterých je postavena naše společnost a o získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.¹⁷

V loňském roce bylo v České republice 4 880 mateřských škol, jejich počet od předchozího roku stoupl o 54 těchto zařízení. Z 95 % jsou mateřské školy zřizované obcemi a několik málo procent soukromými zřizovateli a církví. V mateřských školách bylo v loňském roce zaměstnáno 25,7 tisíc učitelů (přepočítáno na plný pracovní úvazek), kteří měli na starost 328,6 tisíc dětí. Ze zaměstnaných učitelů nemá 10,2 % požadovanou kvalifikaci pro výkon své práce. Indikátor průměrného počtu dětí na jednoho učitele zůstává již po dobu pěti let stejný, jedná se o 12,8 dětí. Mateřské školy

¹⁶ BLATNÝ, L. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 63-159.

¹⁷ Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010. [online], [cit. 2012-03-28]. s. 67-80. Dostupné z WWW:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

v loňském roce navštěvovaly děti ve věkovém složení 10,1 % dětí mladších tří let, 26,6 % tříletých, 28,2 % čtyřletých, 28,8 % pětiletých a 6,3 % pětiletých a starších.¹⁸

Komunikace a učení v mateřských školách probíhá především formou hry. Je to právě učitelka, která musí dítě zabavit a navést ho ke správnému pochopení hry. Postmoderní doba přehlíží, že děti se mohou zabavit sami a najít si přírodní hračky jako například kamínky, hlínu nebo provázky. Dříve mnoho hraček vyráběli svým dětem rodiče, tím jim předávali zkušenosti a část sebe samých. Dnes se však hračky staly průmyslovým zbožím, dnešní děti jsou touto dobou natolik ovlivněny, že jen těžko nacházejí smysl v hračkách dřívějších dob. Vhodné hračky, s kterými si děti v mateřských školách hrají, by měly podněcovat pohybový, smyslový, rozumový a citový potenciál dětí, měly by rozvíjet společenské postoje a tvořivost dětí. Důležité v tomto věku je rozvíjet paměť říkáním básniček či hraním pexesa.¹⁹

Aktuální problémy vznikají ze strany rodičů, kdy se za každou cenu snaží mít výjimečné děti. V mateřských školách je stále rozšířenější kroužková aktivita dětí. Rodiče je pod nátlakem nutí navštěvovat i několik kroužků zároveň. Není dnes nic výjimečného, když dítě v předškolním věku navštěvuje kroužky cizích jazyků, hry na hudební nástroje, taneční kroužky a další. Rodiče se mnohdy snaží maskovat vlastní nedostatky tím, že budou mít velmi nadané a talentované děti. Nejdůležitější však v tomto věku je, aby děti byly šťastné a měly dostatek prostoru pro vlastní vývoj.

3.3 Základní vzdělávání

Převážná většina naší populace navštěvuje tradiční základní školy, které jsou rozděleny na první (1. - 5. třída) a druhý (6. – 8. třída) stupeň. V roce 2005 byl schválen nový školský zákon, který umožňuje školám profilovat se podle vlastního vzdělávacího programu, který vychází z rámcového vzdělávacího programu. Výuka podle těchto programů byla zahájena ve školním roce 2007/2008. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je určen pro všechny základní školy, kdy měly školy vypracovat vlastní školní vzdělávací program, podle kterého se mělo začít vyučovat od školního roku 2007/2008. Tato povinnost začala v prvních a šestých třídách, od té doby je však tento systém zaváděn postupně i u ostatních ročníků. Ve školním roce 2006/2007 byla zavedena povinná výuka cizích jazyků již u dětí od třetích tříd. Také proběhla změna u žáků, které mají speciální vzdělávací potřeby, zatímco se upustilo od striktně

¹⁸ Týdeník školství. [online], [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/08/regionalni-skolstvi-v-cislech-vzdelavani-v-materskych-a-zakladnich-skolach/>>.

¹⁹ OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika II*. Technická univerzita v Liberci, 2004, s. 28-30.

odděleného systému, ačkoliv stále existují školy pro takové děti přímo specializované. Celé základní vzdělávání je upraveno školským zákonem, který byl schválený v září 2004, v platnost vstoupil v lednu 2005. Veškeré záležitosti jako jsou počty žáků ve třídě, školní potřeby, pravidla pro hodnocení žáků či organizace školního roku, upravuje vyhláška ministerstva školství o základním vzdělávání. Cílem základního vzdělávání je, vést žáky k celoživotnímu učení, naučit je řešit přiměřeně náročné úkoly jejich schopnostem, naučit je cíleně komunikovat a spolupracovat a pomáhat žákům rozvíjet vlastní schopnosti při rozhodování o jejich vlastní životní a profesní orientaci. V této etapě vzdělávání jsou klíčové pracovní, komunikativní, sociální, personální kompetence, kompetence k řešení problémů a k učení. Při výuce na základních školách se běžně používají informační a komunikační technologie. Učitel volí metody vzdělávání podle vlastních úvah a podle možností školy. Ředitelé základních škol zabezpečují poskytování poradenské služby zpravidla výchovným poradcem, který spolupracuje s třídním učitelem a ostatními pedagogickými pracovníky školy. Poradenství je zaměřeno zejména na prevenci školní neúspěšnosti, pomoc při volbě vzdělávací cesty, věnují se žákům s mimořádným nadáním a na primární prevenci sociálně patologických jevů. Ve třídách, kde jsou vzdělávány žáci s mimořádným nadáním, může ředitel školy zřídit funkci asistenta pedagoga.²⁰

Ve školním roce 2010/2011 na území České republiky existovalo 4 123 základních škol. Z celkového počtu základních škol bylo 91,3 % zřizováno obcemi, jedná se tedy o veřejné základní školy. Ve zmiňovaném školním roce se na základních školách vzdělává celkem 789,5 tisíce žáků, z toho 465,4 tisíce na prvním stupni a 324,1 tisíce na stupni druhém. Průměrně na jednu třídu 1. stupně připadá 18,8 žáků. Počet učitelů na 1. stupni v tomto školním roce byl 27,8 tisíc učitelů, z nich však 13,2 % nemá předepsanou kvalifikaci. Na druhém stupni vzdělává žáky 30,2 tisíce učitelů, z nich však 13,1 % chybí vzdělání. Průměrný počet žáků třídy na druhém stupni je 19 žáků.²¹

²⁰ Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010. [online], [cit. 2012-03-28]. s. 82-109. Dostupné z WWW:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

²¹ Týdeník školství. [online], [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/08/regionalni-skolstvi-v-cislech-vzdelavani-v-materskych-a-zakladnich-skolach/>>.

3.4 Sekundární a postsekundární vzdělávání

V této kapitole si stručně popíšeme tzv. střední vzdělávání. Žák po ukončení tohoto stupně vzdělávání může dosáhnout následujících třech možností:

- a) střední vzdělávání s maturitní zkouškou
- b) střední vzdělávání s výučním listem
- c) střední vzdělávání.

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou získává zhruba 70% absolventů středních škol. Gymnázia absolvuje zhruba pětina populace studentů středních škol. Necelých 30 % populace získá vzdělání ukončené výučním listem. Cílem středního odborného vzdělávání je připravit a vybavit žáka na úspěšný, smysluplný a občanský život v podmínkách měnícího se světa. Klíčovými kompetencemi jsou komunikativnost, občanské a kulturní povědomí, schopnost využívat prostředky informačních a komunikačních technologií, sociální a personální kompetence. Další změnou prošlo rozdělení druhů a typů středních škol. Do roku 2004 se střední školy dělily na tři druhy: gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště. Od roku 2005 je střední škola již druhem školy, která se člení na tři základní typy. Lze tedy říci, že každá střední škola může poskytovat všechny tři typy středního vzdělávání, za podmínky, že splní předpoklady pro výuku a má příslušný obor zařazen ve školském rejstříku. Výuka ve středním vzdělávání je členěna do předmětů. Vyučování probíhá podle zaměření, na gymnáziích se jedná zejména o teoretické vzdělávání, zatímco na učilištích, kde studenti zakončují své vzdělání výučním listem, tvoří praktické vzdělávání podstatnou část výuky. Vyučovací metody jsou v kompetenci školy a jednotlivých pedagogů. Některé teoretické předměty se vyučují v odborných učebnách.²²

3.5 Terciární vzdělávání

Do terciárního vzdělávání řadíme vysoké a vyšší odborné školy. Novela zákona z roku 2001 udává tři stupně vysokoškolského vzdělávání, takové dělení se využívá v praxi od 1. 1. 2004. Terciární vzdělávání se tedy člení na bakalářské studijní programy, magisterské studijní programy a na doktorské studijní programy. Vyšší odborné školy byly zavedeny novelou zákona z roku 1995 s účinností od školního roku

²² Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010. [online], [cit. 2012-03-28]. s. 109-156. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

1995/1996. Většina vyšších odborných škol působí při středních školách stejného nebo podobného zaměření. Komplexní úpravu tohoto druhu vzdělávání přináší nový školský zákon z roku 2004. Novela tohoto zákona z roku 2004 přináší snadnější přechod z vyšších odborných škol na vysoké školy. Vysokoškolské vzdělávání má v České republice historickou tradici. Můžeme se pyšnit nejstarší akademickou institucí ve střední Evropě. Po pádu komunistického režimu byl na vysoké školy navrácen výzkum a vývoj. V dubnu 1998 byl schválen nový zákon o vysokých školách, který přinesl mnohé změny. Jedná se zejména o zavedení soukromých vysokých škol, rozdělení vysokých škol na univerzitní a neuniverzitní typy. Vysokým školám byl navrácen a předán do vlastnictví majetek, který doposud užívaly. Zavedla se sociální stipendia pro sociálně slabé jedince. Zlomový byl také akademický rok 2004/2005, kdy je již většina studentů přijímána nejdříve do bakalářských studijních programů. I nadále však mohou existovat 4-6leté studijní programy. Legislativní rámec vysokých škol tvoří Zákon o vysokých školách z roku 1998, který definuje postavení vysokých škol, práva a povinnosti studentů, definuje studijní programy, pravidla a orgány pro jejich akreditaci, stanovuje akademické tituly a také upravuje postavení akademických pracovníků. Vysoké školy jsou považovány na vrcholná centra vzdělanosti. Všeobecným cílem toho vzdělání je poskytnout studentům odpovídající profesní kvalifikaci, připravovat je na výzkumnou práci a na celoživotní vzdělávání.²³ Zatím nemůžeme hodnotit příliš pozitivně počet vysokoškolsky vzdělaných lidí v České republice. Statistický úřad udává počty osob ve věku 30-34 let v terciárním vzdělávání v roce 2009. Česká republika se v této tabulce umístila na třetím místě od konce. Požadovanou hranici Evropské unie splňuje 14 členských zemí. Ovšem ve stejném sledovaném období u lidí ve věku 20-24 let byly výsledky výrazně příznivější, lze tedy předpokládat, že do konce roku 2020 se i Česká republika přiblíží k požadované hranici.²⁴

3.7 Vzdělávání seniorů

Stáří je neodmyslitelnou součástí života. Právě vzděláváním naši starší občané důstojně vyplňují svůj volný čas. Krásné na tom je, že tato činnost je čistě dobrovolná, nedělají to pro nic jiného, než sami pro sebe. Dnes je zcela běžné, že si senioři doplňují

²³ Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010. [online], [cit. 2012-03-28]. s. 156-187. Dostupné z WWW:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

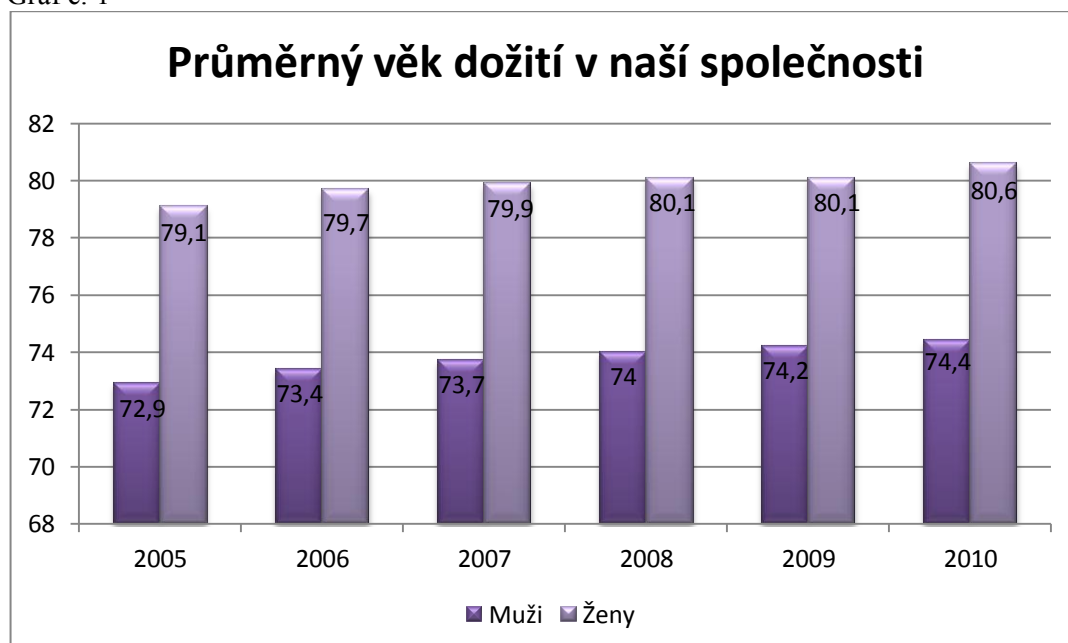
²⁴ Český statistický úřad. [online], [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW:

<<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam08011111.doc>>.

své znalosti ve školách, navštěvují soukromé hodiny cizích jazyků či se snaží osvojit si novodobé technologie. Necítí se méněcenní, když jejich děti a vnoučata hovoří o e-mailových schránkách či webových stránkách. Ženy jsou většinou aktivnější než muži, to nasvědčuje i návštěvnost univerzit třetího věku. Možná je to důsledek toho, že jako matky měly neustálou práci se svými dětmi, když děti odrostly, stále měly svou práci a k tomu občasné hlídání vnoučat, po odchodu do důchodu nacházejí nadměrné množství času, které je těžké nějak smysluplně využít. Psychologové uvádějí, že třídy pro seniory budou v budoucnosti stále plnější.²⁵

Je obecně známé, že ženy se dožívají vyššího věku než muži, v současnosti se v průměru jedná o rozdíl více jak šesti let - viz graf č 1.

Graf č. 1

Zdroj: Veřejná databáze Českého statistického úřadu

3.7.1 Motivace seniorů studovat

Potřeba vzdělávat se není určena jen nějakým věkovým kategoriím, je to činnost, v níž člověk dochází k jisté seberealizaci, k dobrému pocitu. Naopak pro starší ročníky je vzdělání jistou formou povinnosti, neboť v důchodovém věku už tolik povinností nemají. Postupem času dochází ke stále většímu zájmu k takovému druhu vzdělávání ze strany seniorů. Faktory, kvůli kterým dochází k potřebě seniorů stále se vzdělávat je několik, může to být prodlužujícím se věkem, hledání potřeby užitečnosti, hledání

²⁵ Univerzita Karlova v Praze. [online], [cit. 2012-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/IFORUM-6019.html>>.

nových kontaktů, shledání se s přibližně stejně starými lidmi, dosažení důstojného pocitu ve společnosti. Dalším důvodem, proč začít i v pokročilém věku studovat, může být motiv stát se dobrým vzorem svým dětem nebo vnoučatům. Podle prognóz Českého statistického úřadu se do roku 2050, počet osob nad 65 let věku více než zdvojnásobí. Proto je téměř jisté, že univerzity třetího věku se stanou absolutně všední záležitostí. Pokud si chce člověk udržet své životní tempo, je třeba trénovat mozek, neboť právě on rozhoduje o naší soběstačnosti, má schopnost oddálit i jisté choroby jako je demence možná i Alzheimerovu chorobu.²⁶

3.7.2 Historie univerzit třetího věku

První univerzita třetího věku vznikla v roce 1973 ve francouzském městě Toulouse s cílem zlepšení kvality života starším občanům. Tento rozvoj u nás začal v 80. letech, nejprve však jen na humanitních oborech. Od 90. let se na těchto univerzitách vyučuje podle studijních programů. Ve vyspělejších státech patří tento trend k vyhledávaným službám, neboť pro seniory je potřebné se seberealizovat, mít nějaké povinnosti a udržovat si stále mysl v pochodu. Dnes už je téměř samozřejmé, že každá vysoká škola nabízí vzdělání právě i seniorům, kdy kvalita takového vzdělávání neustále roste. Na začátku bylo hlavní tématikou stárnutí jedince a zdravotnictví, dnes se čím dál více přibližují studijní programy těchto univerzit klasickým univerzitám.

3.7.3 Univerzity třetího věku v ČR

Univerzity třetího věku se významně rozšiřují i po České republice, kde s tímto trendem začala jako první Palackého univerzita v Olomouci a Univerzita Karlova v Praze, krátce na to se připojila i Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. První kurzy na univerzitě třetího věku proběhly již v roce 1987 na 1. lékařské fakultě UK. Na Karlově univerzitě studovalo v loňském roce téměř 900 seniorů. Jeden semestr obvykle stojí sto až pět set korun. Na základě Národního programu na přípravu stárnutí populace rozhodla vláda v letech 2003-2007 o poskytnutí dotační podpory veřejným vysokým školám na rozvoj infrastruktury.²⁷

3.7.4 Asociace univerzit třetího věku

Instituce, která poskytuje vzdělání seniorům v České republice, se nazývá Asociace univerzit třetího věku ČR. Asociace univerzit třetího věku ČR vznikla v roce

²⁶ Ostravská univerzita: Studovat v šedesáti? A proč ne? [online]. 9. 3. 2012 Dostupné na WWW: <<http://www.osu.cz/index.php?kategorie=34510&id=9356>>.

²⁷ Univerzita Karlova v Praze. [online], [cit. 2012-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/IFORUM-6019.html>>.

1995. Tato Asociace má významné postavení na evropské úrovni právě kvůli svému pozitivnímu rozvoji. Mezi její nejvýznamnější úkoly patří zabezpečování mezinárodních kontaktů asociace s vedoucími evropskými organizacemi.

3.8 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

3.8.1 Historie

Tento ústřední orgán státní správy byl zřízen nejvyšším rozhodnutím č. LXXI/34 Sb. ze dne 23. března 1848. Ministerstvo sídlilo ve Vídni a jeho působnost zahrnovala celé území tehdejší monarchie. Původní název byl Ministerstvo veřejného vyučování. Jako první ministr školství v Habsburské monarchii se stal Franz von Sommaruga, tento post získal kvůli odmítnutí funkce Františkem Palackým, kterému tehdejší ministr vnitra Pillersdorf křeslo ministra školství nabídl. Tehdejší ministr vnitra měl již připravený jmenovací dekret podepsaný císařem. V roce 1860 bylo Ministerstvo kultu a vyučování zrušeno. O jeho záležitosti se staralo nově zřízené Státní ministerstvo. Ministerstvo kultu a vyučování bylo znovuzřízeno 2. března 1867 s působením pouze pro část Rakousko-Uherska, jejíž součástí byly české země. Ministerstvo mělo ve svých rukou správu celého školství, tato správa byla od roku 1868 vykonávána systémem zemských, okresních a místních školních rad. V této podobě tehdejší Ministerstvo školství fungovalo až do roku 1918.

V období samostatné Československé republiky byl zákonem zřízen Úřad pro správu vyučování a národní osvětu, z něhož byl pro Ministerstvo školství ustálen název Ministerstvo školství a národní osvěty. Ministerstvo v této podobě mělo osm odborů (národní školství, střední školství, odborné školství, vysoké školy, národní osvěta, církevní záležitosti, legislativní záležitosti a sociální péče o studentstvo, kulturní styky s cizinou), zvláštní postavení měla presidiální kancelář. Ministerstvo mělo již řadu důležitých kompetencí, jako například v rámci platných zákonů vydávat všeobecné směrnice pro školství nebo rozhodovalo o rozpočtu resortu ve školství.

V době protektorátu od roku 1939 byly veškeré záležitosti školství podřízeny Velkoněmecké říši, pomocí které tyto záležitosti směřovaly k postupné likvidaci. Ministerstvo se stalo jedním z nástrojů odnárodňovací politiky. Od roku 1942 stál v čele ministerstva Emanuel Moravec, který byl proslulý svou náklonností k nacistickému režimu. Došlo k postupnému zrušení místních výborů a rad.

Po válce byla Ústavním dekretem prezidenta republiky obnovena činnost nejvyšší instance školské správy, tedy Ministerstva školství a národní osvěty. Po roce 1948 byla činnost této politika určována komunistickým režimem.

Po Sametové revoluci dochází k transformaci českého školství. Je přijat nový školský zákon č. 561/2004 Sb. a Národní program rozvoje vzdělání ve školství, tzv. Bílá kniha. V roce 1990 byl přijat zákon 564/1990 Sb., o státní správě o samosprávě ve školství.

V současné době je působnost ministerstva upravena zákonem České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR v aktuálním znění.²⁸

3.8.2 Ministr

Zatím posledním ministrem školství byl Josef Dobeš, narozen 28. 2. 1964 v Boskovicích. Je českým psychologem, politikem a bývalým místopředsedou a spoluzakladatelem Věcí veřejných. Vystudoval obor psychologie na Masarykově univerzitě v Brně. Titul magistr získal v roce 1994. Post ministra školství ve vládě Petra Nečase převzal po bývalé ministryni Miroslavě Kopicové.²⁹ Svou rezignaci ohlásil 22. března 2012 údajně kvůli škrtům v rozpočtu školství, které by okamžitě znamenaly snížení platů učitelů. V současné době ještě nebyl jmenován nový ministr školství.

²⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online], [cit. 2012-03-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>>.

²⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online], [cit. 2012-03-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministr-2>>.

4 VZDĚLANOST NAŠÍ SPOLEČNOSTI

Veškeré formální vzdělávání naší vzdělávací soustavy zahrnujeme do počátečního vzdělávání, které probíhá zejména v mladém věku. Počáteční vzdělávání rozdělujeme do tří oblastí, na tzv. základní vzdělání neboli primární, střední vzdělání neboli sekundární, terciární vzdělávání, kam řadíme vysoké školy, univerzity a také vyšší odborné školy. Vzdělanostní struktura naší společnosti je ovlivňována zejména vysokým počtem starších ročníků. Viz příloha č. 1. Tito lidé dosáhli většinou nižšího stupně vzdělání, zatímco počet absolventů s ukončením vysokoškolským vzděláním se začal zvyšovat až od 90. let 20. Století - viz příloha č. 2. V roce 1950 ukončilo 80 % lidí své vzdělání základní školou, v roce 1980 tento počet klesl skoro o polovinu, v roce 2001 uvádí jako nejvyšší dokončené vzdělání základní školu 23 % obyvatel. Naopak v roce 1950 dosáhlo vysokoškolského vzdělání jen 0,9 % lidí, v roce 1980 se jejich počet zvýšil na 5 % a v roce 2001 uvádí své dokončené vysokoškolské vzdělání 8,9 % lidí. Pro představu v číslech ve školním roce 2006/2007 dosáhl celkový počet terciárních studentů (prezenčních, distančních i kombinovaných), včetně vyšších odborných škol, počtu 351 415, což je o 18 % více v porovnání se školním rokem 2003/2004. Se stupněm dosaženého vzdělání se jedinci zvyšuje možnost na prestižnější zaměstnání a zajímavější finanční ohodnocení. Změny ve vzdělání jsou pro Českou republiku relativně příznivé, neboť ve středním vzdělávání byly posíleny maturitní obory nad evropský průměr, v terciárním vzdělání jsme se evropskému průměru o něco přiblížili.³⁰

Naše společnost v jistém slova smyslu také naráží na problém kvalitního všeobecného vzdělání. Není výjimkou, když dnešní mladí lidé mají historické znalosti, které často nesahají hlouběji než do posledních dvacet let. Základním problémem je, že mladí lidé se neučí přemýšlet.³¹

4.1 Statistiky

Podle výsledků Statistického úřadu České republiky se zvyšuje celková vzdělanost obyvatelstva. Výsledky nám ukazují vzdělanost obyvatelstva od roku 1950, kdy základní vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání uvedlo 83% lidí, střední vzdělání s výučním listem 9,8 %, střední vzdělání s maturitní zkouškou 5,1 %, vysokoškolské vzdělání jen 0,9 %, bez úplného vzdělání bylo 0,3 % obyvatel a nejvyšší

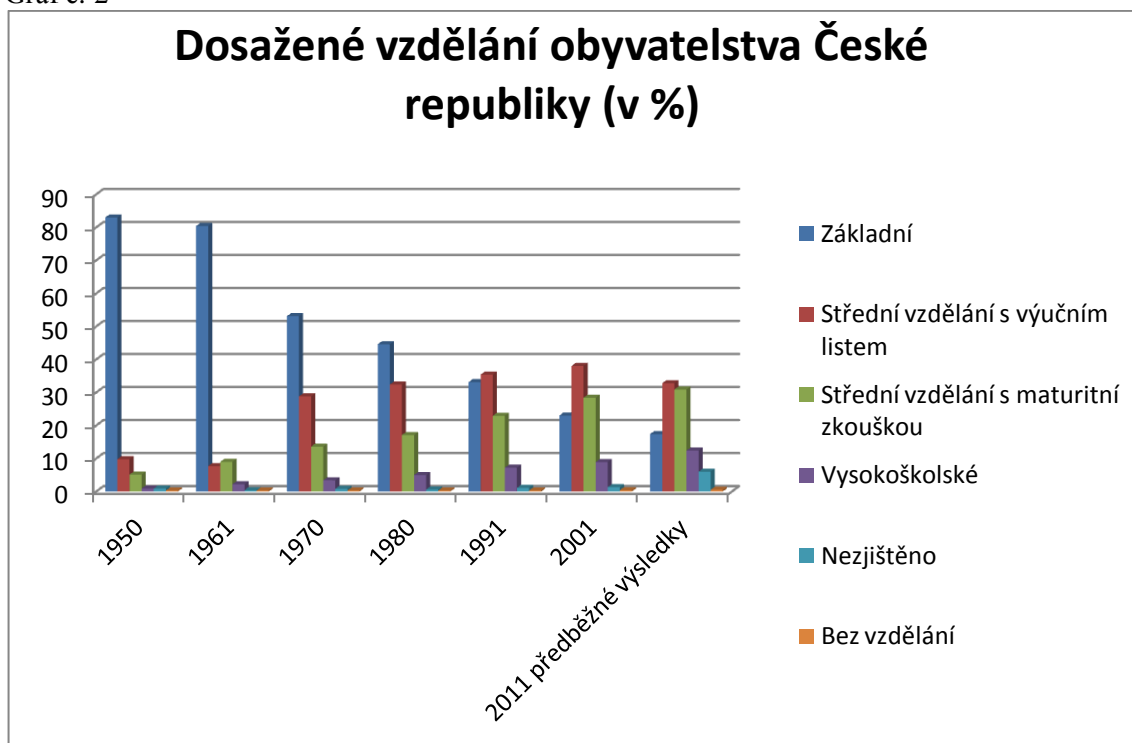
³⁰ VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. *Kompetence ve vzdělávání*. Grada, 2008, s. 4-5.

³¹ BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Portál, 1998, s. 208.

dosažené vzdělání nebylo zjištěno u 0,3 % lidí. V roce 1961 uvedlo 80,4 % lidí základní vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání, středního vzdělání s výučním listem tehdy dosáhlo 7,7 % lidí, středního vzdělání s maturitní zkouškou 9 % lidí, vysokoškolské vzdělání získalo 2,2 % obyvatel, bez úplného vzdělání bylo stejně jako v roce 1950 0,3 % a nejvyšší dosažené vzdělání nebylo zjištěno u 0,4 % lidí. V roce 1970 dochází již k prudkému nárůstu středoškolsky vzdělaných lidí, tehdy jako své nejvyšší dosažené vzdělání mělo 53,1 % lidí základní vzdělání, střední vzdělání s výučním listem již mělo 28,8 % lidí, střední vzdělání s maturitní zkouškou 13,6 % lidí, v roce 1970 dosáhlo vysokoškolského diplomu 3,4 % lidí, bez úplného vzdělání bylo 0,3 % lidí stejně jako v uváděných předchozích letech, nejvyšší dosažené vzdělání nebylo zjištěno u 0,8 % obyvatel. Rok 1980 je opět trochu příznivější v celkové vzdělanosti obyvatelstva v České republice, kdy základní vzdělání uvádí jako své nejvyšší dosažené vzdělání stále 44,6 % obyvatel, střední vzdělání s výučním listem 32,4 %, střední vzdělání s maturitní zkouškou 17,1 %, vysokoškolský diplom získalo 5 % lidí, zcela bez vzdělání bylo 0,3 % a zjištěno nejvyšší dosažené vzdělání nebylo 0,6 % lidí. 33,1 % lidí uvedlo základní vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání v roce 1991, střední vzdělání s výučním listem 35,4 %, střední vzdělání s maturitní zkouškou 22,9 %, vysokoškolského vzdělání již dosáhlo 7,2 % lidí, vzdělání nebylo zjištěno u 1,1 % a skupinu žádné vzdělání zastávalo 0,3 % lidí. V roce 2001 už výrazně klesl počet lidí, kteří uvedli základní vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání na 23 %, 38 % lidí uvedlo střední vzdělání s výučním listem, 28,4 % střední vzdělání s maturitní zkouškou, vysokoškolský diplom získalo v tomto roce 8,9 % lidí, nejvyšší dosažené vzdělání se nepodařilo zjistit u 1,3 % obyvatelstva a bez vzdělání žilo 0,4 %. Předběžné výsledky pro zhodnocení roku 2011 jsou opět příznivější než v předešlých uvedených letech. Základní vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání uvádí 17,4 % obyvatel, střední vzdělání s výučním listem 32,8 %, střední vzdělání s maturitní zkouškou 30,9 %, vysokoškolského vzdělání dosáhlo 12,4 % lidí, vzdělání nebylo zjištěno u 6 % obyvatelstva a bez úplného vzdělání v těchto letech žije půl procenta obyvatel – viz graf č. 2.³²

³² Český statistický úřad, souhrnná data o České republice, [online]. 13. 3. 2012, [cit. 2012-03-16]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/souhrnna_data_o_ceske_republice>.

Graf č. 2

Zdroj: Statistický úřad, sčítání lidu, domů a bytů

4.2 Celoživotní učení

Styly života, učení a práce se neustále mění, člověk tedy musí být k těmto změnám pružný a umět se v krátké době novým trendům přizpůsobit. Lze s určitostí říci, že žijeme ve společnosti, která je a bude založena na znalostech. Celoživotní učení se stává principem dnešní společnosti. K úspěchu dojdeme tehdy, pokud se všichni aktéři celoživotního učení budou cítit odpovědní. Aktéry jsou myšleni jak jednotliví občané, tak celé evropské instituce. Cílem evropských a národních institucí je, aby každý jedinec byl vnímán jako plnohodnotný občan, který bude moci plně rozvíjet svůj potenciál a přispět tak celé společnosti. Důležitost celoživotního učení spočívá v posílení konkurenceschopnosti Evropy a ke zlepšení zaměstnanosti a adaptability každého obyvatele. Vzdělání se stává klíčem k učení, pomocí kterého může každý jedinec žít a budovat si vlastní plnohodnotný život podle svých představ.³³

Zkoumáním jednotlivých složek celoživotního vzdělávání se setkáváme s pedagogickými pojmy jako edukace, edukační reality, nebo edukační prostředí. Edukace je proces, ve kterém dochází k činnosti, kdy se jeden subjekt učí (edukant) a jiný subjekt mu učení zprostředkovává, vyučuje ho (edukátor). Edukační realita je úsek,

³³ Memorandum o celoživotním učení. Pracovní materiál evropské komise. S. 2-3, [online]. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuov.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>>.

v němž učení probíhá. Edukační prostředí je vytvářeno jak ve škole, tak v rodině, ale může být i v jiných institucích.

Celoživotní učení nám představuje všechny podoby učení ve školách či mimo ně. Umožňuje nám od útlého dětství až po poměrně vysoký věk neustále doplňovat naše vědomosti, schopnosti, dovednosti a získávat nové kvalifikace. Jedná se o ochotu každého jedince učit se.

Do celoživotního vzdělávání řadíme formální, neformální a informální vzdělávání. Studenti formálního vzdělávání jsou za svůj výkon hodnoceny zpravidla pomocí vysvědčení, certifikátů nebo diplomů. Neformální vzdělávání zahrnuje různé kurzy, přednášky, semináře, které jsou většinou zajišťované zaměstnavateli nebo pomocí soukromých vzdělávacích institucí. Lze tedy říci, že neformální vzdělávání nevede k ucelenému stupni vzdělávání, jedná se doplnění vědomostí, získání informací o plánovaných změnách (legislativa), nebo sem můžeme i zařadit hodiny v autoškole. Neorganizované sebevzdělávání se zahrnuje osvojování každodenních dovedností, které uplatňujeme v práci či v domácnosti. Jedinec nemá možnost si své znalosti pravidelně ověřovat. Tyhle jednotlivé formy učení zahrnujeme do počátečního vzdělávání.

Zatímco do tzv. dalšího vzdělávání řadíme profesní, občanské a zájmové vzdělávání. Další vzdělávání se do určité míry shoduje s počátečním, neboť zahrnuje i získání určitého stupně vzdělávání. Profesní zahrnuje všechny formy odborného vzdělávání v průběhu aktivního pracovního života, jako je rekvalifikační či periodické učení. Jedná se tedy o snahu jedince získat a udržet si zaměstnání. Občanské vzdělávání je vzdělávání jedince jako občana ve státních či regionálních otázkách, přispívá k jeho orientaci na měnící se společenské, ekonomické a politické podmínky života. Jedná se o osvojení poznatků v etické, ekologické, historické, zdravotnické, filosofické, náboženské, občanské a sociální problematice. Pomocí zájmového vzdělávání získává jedinec poznatky prostřednictvím osobních zájmů. Jedná se o zkvalitnění lidských zdrojů, na kterém se podílejí i podniky.³⁴ Schéma celoživotního učení – viz příloha č. 1.

Rozvoj edukace dospělých je výrazným stupněm civilizace. Záleží na přístupu k problematice edukace dospělých na celoživotním vzdělávání. Současná společnost usiluje o trvalé zlepšování podmínek pro vzdělání, apeluje také na jeho neustálém zvyšování.³⁵

³⁴ VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. *Kompetence ve vzdělávání*. Grada, 2008, s. 7-10.

³⁵ POSPÍŠIL, O. *Pedagogika dospělých andragogika*. Univerzita Karlova v Praze, 2001, s. 22-23.

4.2.1 Strategie celoživotního učení ČR

Strategie celoživotního učení ČR je základním dokumentem politiky v této oblasti, který byl zpracován na základě Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Zejména se jedná o ucelený koncept, jehož cíle mohou být podpořeny z evropských fondů v programovacím období 2007-2013. Tato Strategie byla reakcí na výzvu Evropské unie, jejímž orgánům byla v roce 2004 předložena zpráva o stavu realizace pracovního programu Vzdělávání a odborná příprava 2010.

Zasedání Evropské rady v březnu 2000 v Lisabonu bylo velmi důležité pro nadcházející rozvoj celoživotního učení, neboť právě na tomto jednání byla schválena Lisabonská strategie transformace Evropy na nejdynamičtější a nejvíce konkurenceschopnou ekonomiku světa. V této návaznosti vydala Evropská komise v říjnu 2000 tzv. Memorandum o celoživotním učení, které specifikuje šest zásadních problematik, a to nové základní dovednosti pro všechny, více investic do lidských zdrojů, inovovat vyučování a učení, oceňovat učení, přehodnotit poradenství a přiblížit učení k domovu. Lisabonský proces byl dále ještě propracován ve Stockholmu v roce 2001, čímž vznikl první ucelený evropský přístup. V roce 2002 byl v Barceloně Evropskou radou schválen pracovní program pro dosažení cílů, který se zabývá studiem všech stupňů vzdělání a zejména celoživotním vzděláváním. Zasedání Evropské rady v Bruselu v květnu 2003 schválilo pět evropských srovnávacích ukazatelů: předčasné odchod ze škol, absolventi matematických, přírodovědných a technických oborů, míra ukončenosti vyššího sekundárního vzdělávání, klíčové dovednosti a účast na celoživotním učení. Těchto ukazatelů mělo být dosaženo do roku 2010. Lisabonská strategie se dále zabývala vzděláváním a zaměstnaností. V únoru 2004 byla předložena zpráva o stavu realizace pracovního programu Vzdělávání a odborná příprava 2010, v němž Lisabonská strategie vymezuje opatření, jejichž pomocí se má stát celoživotní učení realitou. Evropská rada v Bruselu v roce 2006 potvrdila, že do oblastí znalostí a inovací bude více investováno. Evropský parlament v říjnu 2006 schválil návrh komise na zavedení nového akčního programu podpory celoživotního učení na období let 2007-2013.³⁶

³⁶ Strategie celoživotního učení ČR: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. 6. 3. 2012 Praha, 2007 ISBN 978-80-254-2218-2. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

5 Novodobé technologie a média v edukačním prostředí

V posledních letech se vybavenost škol zásadně změnila zapojením výpočetní techniky do vzdělávacího procesu. Počítače jsou schopné se stisknutím příslušné klávesy změnit z inteligentního psacího stroje na moderní promítací přístroj atd. Mladí lidé svůj postoj k výpočetní technice mají velmi pozitivní, ale větší problém nastává u starších učitelů, je tedy nezbytné, aby si práci s počítači osvojili zejména oni sami. Jedním z hlavních informačních médií se stal internet a znalost práce s ním se zvolna stává projevem moderní infromatické gramotnosti.³⁷

5.1 Role počítače ve vzdělávání

Samotný počítač můžeme do výuky zapojit dvěma způsoby, jednak formou výuky o počítači nebo výuka s počítači. Výuka o počítači je nezbytně důležitá, neboť si student osvojí poznatky o technickém a programovém vybavení počítač, tvorba softwaru či údržbou hardwaru. Výuka s počítači představí studentovi všechny způsoby využití počítače pro účely výuky. Takto lze pojmut výuku takřka ve všech předmětech. Pro takové zapojení počítače do výuky je nutná alespoň částečná znalost komunikace s počítačem. Na počítač ve výuce pohlížíme jako na interaktivní audiovizuální prostředek. Výuku s počítači můžeme dále rozdělit na výuku počítačové podporovanou nebo na výuku počítačově řízenou. Využití počítač jako učební pomůcka znamená seznámit studenta s jeho obsluhou, základním programováním či poznat jednotlivé typy počítačů. Všechny tyto úkony lze zahrnout do jednoho předmětu zvaného informatika. Dnes již poměrně časté snad na všech školách je využití počítače jako didaktického prostředku, kdy nám počítač nahrazuje zastaralé metody dřívějšího využívání pomůcek. Pomocí programu MS PowerPoint skládáme jednotlivé snímky a formou prezentace poté představujeme danou problematiku třídě. Dříve museli učitelé psát poznámky na speciální fólie, vytvářet nákresy pomocí fixů, aby mohli ukázat takový materiál celé třídě. Jako jediný problém lze uvést to, že starší učitelé mají problém s novodobou technologií a je pro ně velmi obtížné zapojit jí tedy do výuky. Dále nám počítač zastoupí i CD přehrávače a DVD rekordéry. Záznamy je možné opakovaně přehrát, takové zastoupení má počítač například při výuce cizích jazyků. Tím, že pomocí multimédií se přizpůsobí na více smyslových receptorů, dosahujeme tím trvalejšího hlubšího osvojení učiva.

³⁷ KUSALA, J. *Internet ve škole*. 1. vydání, Praha: Fortuna, 2000, s. 9-10.

Mezi hlavní výhody výuky s počítači zejména patří kreativita studentů, která je rozvíjena pomocí výukových programů, učení na počítači děti více baví, často si ani neuvědomují, že se učí, probranou látku si více pamatují, výuka je interaktivní, student má ihned zpětnou vazbu. Jako důležité zápory je třeba uvést neustálé vysedávání dětí u počítačů, kdy jednostranně zatěžují pohybový systém, namáhají oči, jejich kontakt s ostatními dětmi se poměrně omezuje, děti dávají stále častěji přednost elektronické komunikaci před fyzickou, lze mluvit i o závislosti dětí na počítači, studenti ztrácejí motivaci půjčovat si a číst knihy, neboť všechny potřebné materiály a dostupnou literaturu již najdou na internetu, tím se snižuje jejich jazyková úroveň, v neposlední řadě jsou na internetu dostupné věci, které nejsou pro děti vůbec vhodné.³⁸

5.2 Internet

Přímé zařazení internetu do výuky tak, aby žáci a studenti byli jednotlivě připojeni k počítači a pracovali, je nereálné. Je dokázané, že internet svádí svým nespočetným množstvím stránek, kterými nás zahrnuje, k nesoustředěnosti a nepozornosti. Od probíraného tématu snadno několika kliknutími přejdeme k tématu zcela jinému, které ovšem nijak nesouvisí s probíranou látkou. Ovšem přímé zařazení internetu do výuky je možné ze strany vyučujícího. Ostatní studenti se můžou zapojit do takové výuky například při práci na určitém projektu zpracovávaném ve společenskovedním semináři v odborné učebně. V naprosté většině případů však vyučující i žáci využívají služeb internetu při přípravě na hodinu. Obsah internetových stránek může bezprostředně obohatit výuku, ať už využíváme textové obsahy, obrázky nebo grafy. Ovšem vše je závislé na vybavení školy, ale počítače jsou dnes standardem každé školy.³⁹

5.2.1 Možnosti komunikace

Nejčastější elektronickou komunikací, kterou využívají studenti ke komunikaci mezi sebou, s vyučujícími i školou, je bezesporu e-mailová schránka. Samozřejmě dnes už je poměrně běžné využívat k takové komunikaci i sociální sítě, jako je například dnes tolik známý facebook. Samozřejmě existuje řada dalších možností, můžeme jmenovat ICQ a další chatovací místnosti.

³⁸ DOSTÁL, J. *Počítač ve vzdělávání*. 1. vydání, Olomouc: Votobia, 2007, s. 37-43.

³⁹ KUSALA, J. *Internet ve škole*. 1. vydání, Praha: Fortuna, 2000, s. 27-29.

5.3 Interaktivní tabule

Celkové interaktivní výuka má žákům nastolit zajímavější formu výuky. Žák již není pouhým posluchačem, ale začleňuje se více do výuky. Interaktivní tabule jsou finančně poměrně náročné, ale školy, které takovým způsobem finanční prostředky investovaly, je využívají při každodenní výuce. Interaktivní tabule sebou přináší názornější a přitažlivější možnosti výuky. Děti taková práce baví a probranou látku si i lépe pamatují. Interaktivní tabule představuje velkou dotykovou obrazovku, která je napojena k počítači a datovému projektoru. Projektor přenáší obraz na obrazovku a žáci mohou pomocí prstů, fixů nebo jinými nástroji ovládat počítač. Všechny záznamy lze ukládat a práci tedy dodělat třeba v příští vyučovací hodině. Se všemi materiály, které se nám zobrazují, můžeme názorně pracovat. Pomocí této technologie může vyučující přehrávat videa, která názorně představí žákům například zvuky zvířat. Každé dítě si takový zvuk snáze zapamatuje, než když o něm jenom čte z učebnice. Interaktivní tabuli lze zařazovat do všech předmětů. Samotné děti označují hodiny, při kterých pracují s interaktivní tabulí, za nejlepší. Problém tedy nastává zejména ze strany učitelů. Většinou starší učitelé nedokážou pochopit výhody, které tato technologie přináší a stojí si za svým přístupem k hodině. Skvělé výsledky přináší využívání těchto tabulí i v zahraničí. Ve Španělsku a celé řadě dalších zemí přináší interaktivní tabule příjemné změny a pozitivní výsledky u dětí. Ve Velké Británii se ovšem potvrdilo, že tyto tabule očekávané zlepšení u dětí nepřinesly. Záleží tedy na technických a didaktických dovednostech vyučujících.⁴⁰

5.4 Elektronické vzdělávání

Nové moderní technologické vzdělávání má největší výhodu v tom, že dává možnost, aby edukace probíhala nezávisle na místě a čase. Učitelé stále častěji poskytují svým studentům potřebné studijní materiály právě v elektronické formě. Zvyšuje se i elektronická komunikace mezi učiteli a jejich studenty, stejně jako mezi studenty samotnými. Samozřejmě tyto výhody v sobě nesou i svojí negativní stránku, můžeme hovořit o závislostech na internetu již u dětí, které čím dál častěji svůj volný čas tráví na internetu místo pohybu s kamarády na čerstvém vzduchu. Je pochopitelné, že rodiče s tímto postojem svých dětí mají problémy. Mladší generace mají k počítačům a zejména tedy internetu pozitivnější přístup než generace starší. Nové technologie

⁴⁰ Moderní výuka pomocí interaktivních tabulí. [online]. [cit. 2012-04-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/moderni-vyuka-pomoci-interaktivnich-tabuli.aspx>>.

používané právě pro výuku požadují také zcela novou metodologii práce. Nároky jsou tedy kladené i na učitele, kdy zejména pro starší učitele může být takový úkol poměrně náročný.

5.4.1 Historie elektronického vzdělávání

Rozvoj tohoto druhu vzdělávání vnímáme v polovině devadesátých let minulého století, kdy se právě rozvíjel i internet. První elektronickou pomůckou ve vzdělání byl vyučovací stroj, který sestrojil Dr. Sydney L. Pressey v roce 1924. Tento stroj po stisknutí příslušného tlačítka zaznamenal výsledky zkoušky, kdy student vybíral odpověď z více možností. Tyto stroje však byly velmi finančně nákladné, proto nebyly ani příliš rozšířené. Tento stroj bylo možné používat téměř pro jakoukoli probíranou látku. Zkoušela se zde násobilka, dopravní značky, český jazyk, fyzika nebo chemie. Druhým zásadním mezníkem v historii elektronického vzdělávání lze považovat období 1984 – 1993. V tomto období mohlo docházet k používání tehdejších počítačů, přenos obsahu probírané látky probíhal pomocí disket nebo CD-ROMu. Dnes můžeme vnímat, že ani tento způsob nebyl zcela vhodný, neboť zde nebyla možnost aktualizovat obsah učiva. Po roce 1993 dostává svůj prostor rozvoj webu, zprvu se však jednalo pouze o statické stránky, později se však už mohla uskutečnit komunikace mezi učiteli a žáky prostřednictvím e-mailu, tento způsob komunikace již doprovázela i zpětná vazba. Obsah učiva se stával stále více multimediálním. Pokrok byl takřka ideální, problém však nastával v náročnosti kladené na znalosti programování. I tento nedostatek byl odstraněn vytvořením tzv. LMS (Learning Management System) systémů, ty umožňovali lidem vytvořit a nadále řídit vzdělávací kurzy již bez větších znalostí programování. Od této doby se e-learning masově řídí a to nejen ve školství, ale stále častěji ho používají firmy pro účely celoživotního vzdělávání svých zaměstnanců.⁴¹

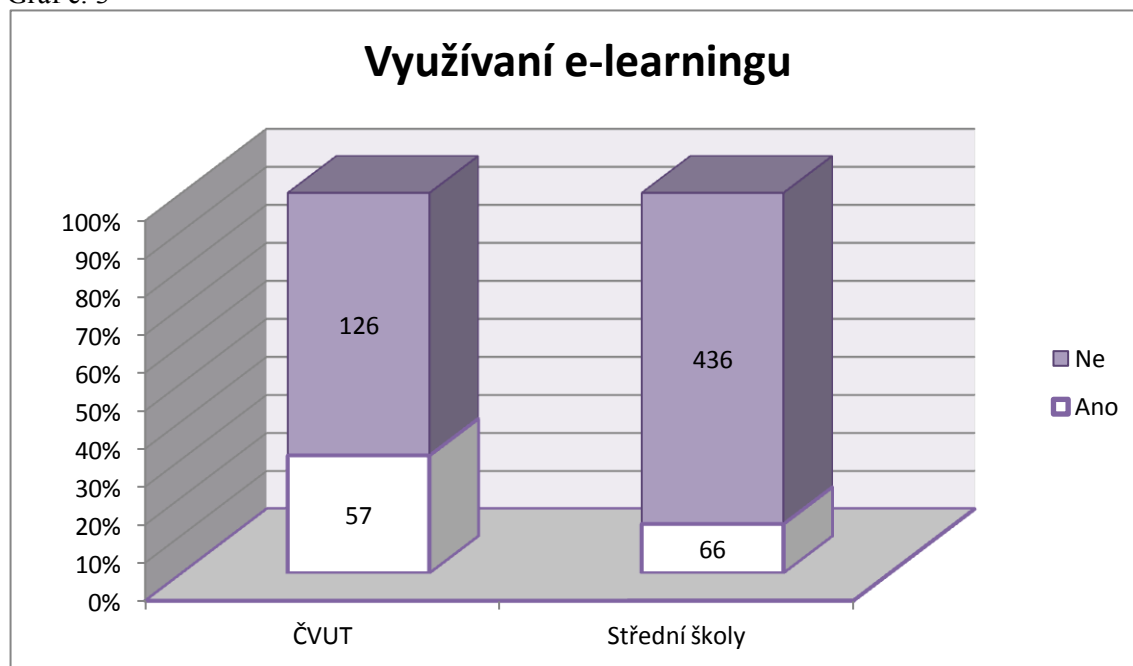
5.4.2 E-learning

Do českého jazyka je tento nástroj většinou překládán jako elektronické vzdělávání, ale je velmi často ponecháván jeho anglický název. E-learning lze definovat jako vzdělávání prostřednictvím počítačových sítí, internetu. Jedná se o kombinaci výukové a výcvikové činnosti. Toto vzdělávání však nemá probíhat formou samostudia, ale musí být někým vedené. Jedná se o vzdělávací proces, který umožňuje distribuci obsahu učiva, komunikaci mezi pedagogy a žáky, mezi žáky i samotnými. Tento proces, který slouží k přenášení znalostí a dovedností, využívá informační a komunikační

⁴¹ VANĚČEK, D. *Elektronické vzdělávání*. 1. vydání, Praha: ČVUT, 2011, S. 11-50.

technologie. E-learning se zaměřuje právě na použití moderních technologií v komunikaci a výpočetních prostředků. Je považován za velmi praktický nástroj, který ve výuce má své opodstatněné místo.⁴² Ukázka využívanosti e-learningu školami – viz graf č. 3.

Graf č. 3

Zdroj: Vaněček, D. Elektronické vzdělávání. s. 36

Definice dle Evropské komise

E-learning označuje aplikace nových multimediálních technologií a internetu ke zlepšení kvality vzdělávání posílením přístupu ke zdrojům, službám, k výměně informací a ke spolupráci.

Zásadní výhody a nevýhody e-learningu

Výhody:

Flexibilita – student se může učit, kdy a kde chce, může si látku zopakovat a pomocí testů získá okamžitou zpětnou vazbu.

Větší motivace mezi studenty – přidáním diskusních fór spolu mohou studenti danou problematiku konzultovat. Odpadá téma před ostatními studenty

Obsah – obsah je velmi rozdílný od obsahu klasických učebnic, je možné přidat zvuk a videa

Snadná aktualizace obsahu. Výhody zejména pro studenty kombinovaného studia.

⁴² MUŽÍK, J. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Fraus, 2005, s. 151-154.

Úspory – ze strany školy (topení, světlo, voda), tak i ze strany samotných studentů (jízdne)

Nevýhody:

Příliš nenucený systém, chybí skutečný kontakt, látka je podávána jen jedním způsobem, nevhodnost některých témat (hra na hudební nástroje).

Výukové styly a strategie učení

Každý student má svůj individuální styl učení. Nyní si ukážeme jaké výukové styly nám umožňuje elektronické vzdělávání.

- 1) Zrakově obrázkový styl
- 2) Sluchový styl – audio reprezentace obsahu
- 3) Kinestetický styl – umožní studentovi aktivní práci, pohyb (simulace)
- 4) Další – jazykový, matematický, hudební atd.

Příklady možných výukových strategií

- 1) Vizualizace obsahu – řadě studentů může velmi pomoci, když danou problematiku učiva vidí vykreslenou formou obrázku nebo fotografie
- 2) Audio reprezentace obsahu – pomocí zvukových nahrávek
- 3) Pracovní pomůcky – pokud je to možné, je vhodné doplnit pracovní pomůcky
- 4) Příklady, názorné ukázky – spojují teorii a praxi zároveň
- 5) Případové studie
- 6) Simulace reálných situací
- 7) Strategie pro získávání pozornosti – různými strategiemi lze zvýšit a udržet pozornost studenta, jedná se například o postupné odkrývání textu, kladení dotazů
- 8) Kooperace – jedná se o spolupráci studentů (diskusní fóra)

V rámci programu licence ECDL byla testovaná počítačová gramotnost obyvatelstva ve 139 zemích světa, kde Česká republika nezískala zrovna nejlepší výsledky, úspěchem ovšem je, že jsme se dostali mezi prvních čtyřicet zemí. Počítačová gramotnost roste postupně s výší dosaženého vzdělání a opět úměrně klesá s přibývajícím věkem.

Role vyskytující se v e-learningu

Tvorba kvalitního e-learningového kurzu vyžaduje významnou pozornost lidí, jež tento kurz vytvářejí. Do takového týmu patří:

- 1) manažer kurzu – vypracovává projekt kurzu, celý ho řídí, sleduje finanční náklady a také ručí za jeho kvalitu
- 2) autor – vytváří obsah daného kurzu, ručí také za odbornou kvalitu obsahu
- 3) pedagog – věnuje se didaktické stránce kurzu a odpovídá za správné využití didaktických principů
- 4) oponent – posuzuje kvalitu studijních materiálů
- 5) garant modulu – koordinuje práci s pedagogem a oponentem, vybírá autorský kolektiv
- 6) tutor – zprostředkovatel distančního studia⁴³

⁴³ VANĚČEK, D. *Elektronické vzdělávání*. 1. Vydání, Praha: ČVUT, 2011, s. 11-50.

6 ROLE EDUKÁTORA

Role edukátora je v edukačním prostředí jednou z nejdůležitějších rolí vůbec. My se opět zaměříme na dvě skupiny edukátorů, a to na učitele, kteří tráví s dětmi velkou část dne a na rodiče. Popíšeme si potřebnost komunikace s dětmi v jejich jednotlivých fázích vývoje.

6.1 Učení a vývoj dětí

Novorozenci a kojenci sice vypadají, že moc nevnímají, ale opak je pravdou. Kontakt s lidmi v jejich začátcích je velice důležitý pro jejich další vývoj. Rodiče by se měli svých miminek dotýkat a mluvit na ně, neboť tyto prvotní vjemy a dojmy budou důsledky jejich rozhodování ve vztazích a chování v dospělosti. Hovoříme o rozvoji miminka, o jeho schopnostech a dovednostech v budoucnosti, o jeho učení a chápání, tomu můžou rodiče pozitivně přispět, když v tomto období budou svému potomkovi věnovat zvýšenou pozornost. Občas slyšíme názory, že hodné dítě nepotřebuje tolik pozornosti, to ovšem není správné. Ve vývoji vztahů je v prvních měsících nejdůležitější matka dítěte, s kterou tráví nejvíce času, nemůžeme ovšem opomínat roli otce, neboť při jeho absenci má dítě v pozdějším věku sklony hledat mužský vzor například v podobě učitele, trenéra apod. Veškeré chyby rodičů a jejich nedostatky jsou ukládány v mozku dítěte.

U dětí ve věku od jednoho do tří let je vhodné trénovat návyky. Tímto způsobem se dítě učí systému. Rodiče musejí být hodně trpěliví a úkoly opakovat stále dokola, ale jejich snaha bude brzy zúročena. Důležitý je stejný postoj obou rodičů k zadávaným úkolům. Motivující a rozvíjející je pro dítě pochvala nikoli trest.

V předškolním věku dítěte je velice důležitý jeho sociální rozvoj, jak si vytváří vztahy se svými vrstevníky. Dítě v tomto věku už bystře zvládá základní matematické úkony, dokáže pochopit co je více a co méně. Jejich myšlení začíná být poněkud egocentrické, domnívají se, že stejně jak myslí oni, myslí i všichni ostatní. Nyní je nejdůležitější komunikace s dítětem, vysvětlování nepochopeného, čtení pohádek. Rodinné schéma má nezastupitelný vliv na výkonnost a učení dítěte, jeho vztahy i tělesné zdraví.

Po nástupu do školy přichází důležitá role edukátora v podobě učitele. Dítě zhruba ve čtvrté třídě velmi rychle mění interakčně komunikační styl kooperace a hry za proces sociální participace, za potřebu společně s ostatními vytvářet platné hodnoty. V tomto věku dochází k propojení spontánního a formálního učení.

Starší dítě má tendence samo vytvářet pravidla. Jedinec v období adolescence hledá sám sebe a začleňuje se v rámci světa, zpravidla navazuje první partnerské vztahy. V této době dochází k dozrávání nejvyšších okruhů mozku.⁴⁴

6.2 Učitelská profese

V České republice je stále vysoký počet každoročně podaných přihlášek na naše pedagogické fakulty, ovšem počet studentů, kteří se dostaví k zápisu je již podstatně nižší, než byl počet přijatých. To ukazuje na skutečnost, že si mnoha studentů podává tuto přihlášku jako pojistku pro případ, že nebudou přijati na žádnou z jejich dalších vybraných fakult. V České republice mají studenti možnost studovat na devíti pedagogických fakultách. Větší zájem o studium na těchto fakultách mají dívky než chlapci, také je větší zájem o studium předmětů na prvním stupni základních škol, než o předměty na stupni druhém. Hlavní motivací a vizí těchto studentů je, že budou moci předávat své vědomosti žákům, naučit je rozumět sobě samým a rozvíjet jejich dovednosti. Proces vybírání vhodných adeptů ke studiu není u nás nijak obtížný na rozdíl od některých jiných zemí. Velmi náročný proces je ve Finsku, kde se vybírá mezi nejlepšími uchazeči. Právě ve Finsku se drží principu, že kvalita učitele pro vzdělávání národa je závislá na úspěšném výběru správného druhu studentů pro přípravu k učitelskému povolání. Proces přijímání studentů probíhá ve dvou fázích. Všichni uchazeči jsou seřazeni podle jejich dosavadních výsledků, které se bodují podle úspěchu u maturity, celkového prospěchu na střední škole a podle jejich mimoškolních aktivit. Z celkového počtu seřazených studentů se vyzve jen asi třetina nejlepších do druhé fáze. V této fázi si uchazeč zkusí vést několik dětí a tím předvede své předpoklady pro tuto činnost. Poté následuje ještě osobní pohovor, kdy se zjišťují informace ohledně motivace pro studium. V konečné fázi je vybráno asi jen 10% všech uchazečů.⁴⁵

Rodiče jsou někdy možná překvapení, když vedou do školy svého potomka a tam je uvítá mladičkový učitel. Těžko říct, zda je to výhodou či nikoli. Možná mladý učitel nemá takové zkušenosti jako ti starší, na druhou stranu je dětem mnohem blíže. Začínající učitel již první den ve svém novém zaměstnání přebírá veškerou zodpovědnost za vykonanou práci. Úroveň pedagogické činnosti učitele závisí hned na několika faktorech, mezi tyto faktory patří stupeň a míra sociability učitele, typ vzdělání, obliba ve sboru, interakce se žáky, odbornost, přiměřenost klasifikace, míra tvořivosti či organizační schopnosti. Překvapující jsou výsledky, že věk učitele není

⁴⁴ OREL, M., FACOVÁ V. *Člověk, jeho mozek a svět*. Grada Publishing, 2008, s. 238-244.

⁴⁵ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Portál, 1997, s. 199-202.

rozhodujícím faktorem pro jeho pedagogickou úroveň práce. Naopak přílišné zkušenosti mohou někdy vést k rutině, která může negativně ovlivňovat edukační proces. Mezi rozhodující faktory nepatří ani pohlaví učitele, neboť je dáno, že muži si umějí snáze sjednat pořádek ve třídě. Na omluvu žen je třeba konstatovat, že právě oni nemají při svých životních rolích a posláních tolik času věnovat se přípravě na vlastní pedagogickou činnost. Ženy pocítují větší odpovědnost za úspěchy svých žáků než muži, muži naopak jejich neúspěchy dávají více za vinu sobě. Odpovědnost za úspěchy i neúspěchy žáků stoupají na intenzitě úměrně s počtem odpracovaných let v této praxi.⁴⁶

Práce učitele znamená osvojit si jednotlivé postupy ve své práci, zároveň však musí adekvátně řešit různé obtíže, aby klima ve třídě nebylo nijak narušeno. Učitelovo povinností je reagovat na problémy, které souvisejí s poruchami učení a chování u jednotlivých žáků, rodinné konflikty, které zejména pro děti mohou být velmi stresující. Všechny uvedené aspekty a mnohé další musí učitel řešit v rámci výuky, která musí odpovídat vzdělávacím standardům.⁴⁷

V mateřských školách má stále 95 % učitelek střední odborné vzdělání, tyto učitelky studují většinou na středních pedagogických školách, kterých je v současné době v České republice osmnáct. Dnes je stále častěji požadováno, aby si tyto učitelky doplnily vysokoškolské vzdělání.

6.3 Nejčastější problémy v práci učitelů

Není žádnou výjimkou, že začínající učitelé teprve během výkonu svého povolání zjišťují, že na tuto práci nejsou dostatečně psychicky vybaveni, ubíjí je nedisciplinovanost žáků, jejich neochota se učit, také je velmi náročné vést třídu a mluvit několik hodin denně. Jejich třídy nemusejí být dostatečně materiálně vybaveni, aby byli schopni vést výuku podle svých představ. Dalším nijak výjimečným problémem můžou být špatné vztahy na pracovišti s ostatními kolegy nebo s vedením školy. Mnohdy se učitelé potýkají s problémem, že jsou nuceni vést předměty, na které nemají aprobaci. V následující tabulce jsou uvedeny činnosti, které začínajícím učitelům dělají největší problémy – viz tabulka č. 1.

⁴⁶ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Portál, 1997, s. 188-192.

⁴⁷ SPILKOVÁ, V., HEJLOVÁ, H. *Univerzitní vzdělávání učitelů primární školy na přelomu století*. Praha, 1999, s. 38-39.

Tabulka č. 1 – Obtížnost profesních činností začínajících učitelů

Činnost	Počet dotazovaných učitelů (v %), pro které byla činnost obtížná
Práce s neprospívajícími žáky	76,6
Udržení kázně při vyučování	75,2
Udržení pozornosti žáků	70,2
Diagnostika osobnosti žáka	63,8
Motivace žáků	59,6
Individuální jednání s rodiči žáků	59,6
Vedení schůzek s rodiči	57,5
Adekvátní reakce na neočekávaný vývoj vyučování	56,7
Řešení kázeňských přestupků	55,3
Aktivizace žáků	55,3
Uplatnění individuálního přístupu k žákům	54,6
Nejen vyučovat, ale i vychovávat	53,2
Přizpůsobení vyučování věku žáků	48,9
Komunikace s žáky	47,5
Správná formulace otázek (učebních úloh)	46,8
Vedení pedagogické dokumentace	46,1
Stanovení obsahu a rozsahu učiva předmětu	40,4
Adekvátní rozvržení učiva na celý školní rok	38,4
Časové rozvržení vyučovací hodiny	36,2
Hodnocení a klasifikace žáků	31,9
Organizace samostatné práce žáků	29,8
Spolupráce s ostatními pedagogy	27,7
Volba a použití vhodných pomůcek	27,7
Vysvětlení nové látky	27

Zdroj: Výzkumné šetření, Šimoník, 1994

6.4 Syndrom vyhoření

Velice často se s pojmem syndrom vyhoření setkáváme právě u učitelů nebo učitelek základních a středních škol. Jejich nadšení o důležitosti a zodpovědnosti tohoto povolání, kdy přenáší znalosti na děti, se pomalu vytrácí, když jsou stále častěji odměňovány nezájmem a stále se zvyšující nekázní. Nemusí zákonitě hlavními

iniciátory být děti, časté jsou i špatné mezilidské vztahy na pracovišti, nesmyslné požadavky ze strany vedení či osobní problémy v rodině.⁴⁸

Syndrom vyhoření přichází jako poměrně nenápadné psychické vyčerpání. Syndrom vyhoření si nevybírá jedince podle zkušeností ani věku. J. Křivohlavý označil učitelskou profesi jako druhou nejrizikovější. Řada učitelů ztrácí po čase své nadšení a začíná své povolání vnímat jako kterékoliv jiné, přestává jim záležet na okolnostech. Začínají vnímat, že kromě dobrého pocitu z vlastní odvedené práce se jim lepšího hodnocení nedostává. Učitelská profese je velmi náročná, měla by tedy být i dobře ohodnocená, aby byla motivující. Syndrom vyhoření se vykazuje jistými příznaky, mezi které můžeme zařadit například duševní a tělesnou unavenost, dostávají se pocity beznaděje, vytrácí se chuť jít znovu do práce i celková radost ze života. Syndrom vyhoření vždy souvisí se smyslem vlastní práce a její motivací. Jsou jisté body, kterých by se měli lidé pracujících v takto rizikových povolání držet, mezi ně můžeme zařadit například snížení očekávání vůči vlastní osobě, naučit se nést odpovědnost jen za své chování nikoli za ostatní, stanovit si osobní a pracovní priority, vyhýbat se negativním pocitům a sebelítosti, odpočívat a doplňovat energii. Tento problém je velmi aktuální, neboť učitel, který ztratil smysl své práce, nemůže dobře motivovat děti, ukazuje jim smutný pohled na člověka, ke kterému mají vzhlížet.⁴⁹

6.5 Výchova v rodině

6.5.1 Rodina

Rodina je významnou životní hodnotou. Většina dospělých lidí při ohlédnutí se za svou rodinou vidí celoživotní snažení svých rodičů. Stejně tak u nich patří rodina na přední příčky jejich hodnotového žebříčku. V rodině získáváme zázemí, které jsme později schopni vytvořit pro své vlastní děti. Aby rodina byla šťastná a spokojená, musí do ní její členové vkládat jisté investice. Investicemi se myslí zájem, čas, tolerance a porozumění pocitů a potřeb, které leží pod povrchem všedních dnů. Chování jednotlivých dětí můžeme vnímat jako odraz v zrcadle jejich výchovy.

Nezastupitelnou roli ve výchově dětí mají oba rodiče. V dnešní době je však poměrně časté, že je dítě vychováváno jen jedním rodičem. Okolnosti takové situace mohou být různé. Mnoho dětí vyrůstá v rozvedených rodinách, tento způsob lze

⁴⁸ KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak neztratit nadšení*. Grada Publishing, 1998, s. 25.

⁴⁹ SEIDLER, P., FENYVESIOVÁ L. *Človek ako subjekt edukácie a objekt pedagogickej vedy*. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. [CD], s. 297-315.

považovat za nejčastější, kdy dítě vyrůstá jen s jedním rodičem. Může se však jednat o úmrtí druhého rodiče nebo o svobodnou matku. Rodina také může být doplněna novým partnerem.⁵⁰

⁵⁰ SEIDLER, P., KURINCOVÁ V. *Inakosti v edukačnom prostredí*. PF UKF v Nitre, s. 124-xxx.

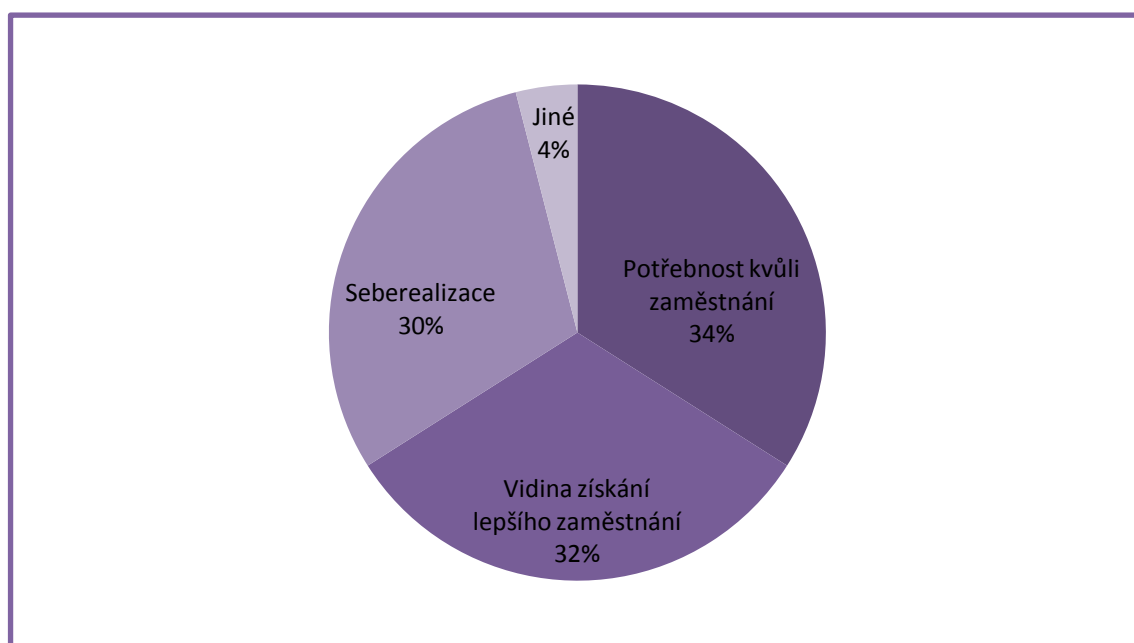
7 Názory studentů kombinovaného studia

Jako cílovou skupinu mého průzkumu jsem zvolila studenty kombinovaného studia Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kteří studují obor Trvale udržitelné systémy hospodaření v krajině. Studenti mi byli ochotni vyplnit dotazník, který se skládal z dvanácti otázek týkajících se edukačního prostředí z pohledu školství a rodiny. Snažila jsem se pomocí dotazníku o propojení těchto zásadních pojmů a vyvození nejdůležitějších problémů. Postupně si tedy představíme jednotlivé otázky, odpovědi studentů a zhodnocení jednotlivých problémů z mého pohledu.

Otázka č. 1 – Důvod Vašeho návratu do školy

Odpovědi studentů - sedmnáct studentů uvedlo, že potřebuje získat vysokoškolské vzdělání kvůli zaměstnání, ve kterém právě pracují, patnáct studentů uvedlo jako důvod jejich návratu do školy seberealizaci, šestnáct studentů má po získání titulu vidinu získání lepšího zaměstnání, než kterému se věnují nyní, jedna studentka dala slib svému otci, že vystuduje vysokou školu a jedna studentka si studiem plní svůj sen. V procentech se jedná o 34 % studentů, kteří potřebují vysokoškolské vzdělání kvůli zaměstnání, 30 % uvedlo jako důvod seberealizaci, 32 % má po vystudování vysoké školy vidinu lepšího zaměstnání, 2 % studentů si plní svůj sen a 2 % uvedli osobní důvod, kdy studentka dala slib svému otci, že vystuduje vysokou školu. Grafické znázornění – viz graf č. 4.

Graf č. 4: Důvod návratu do školy

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

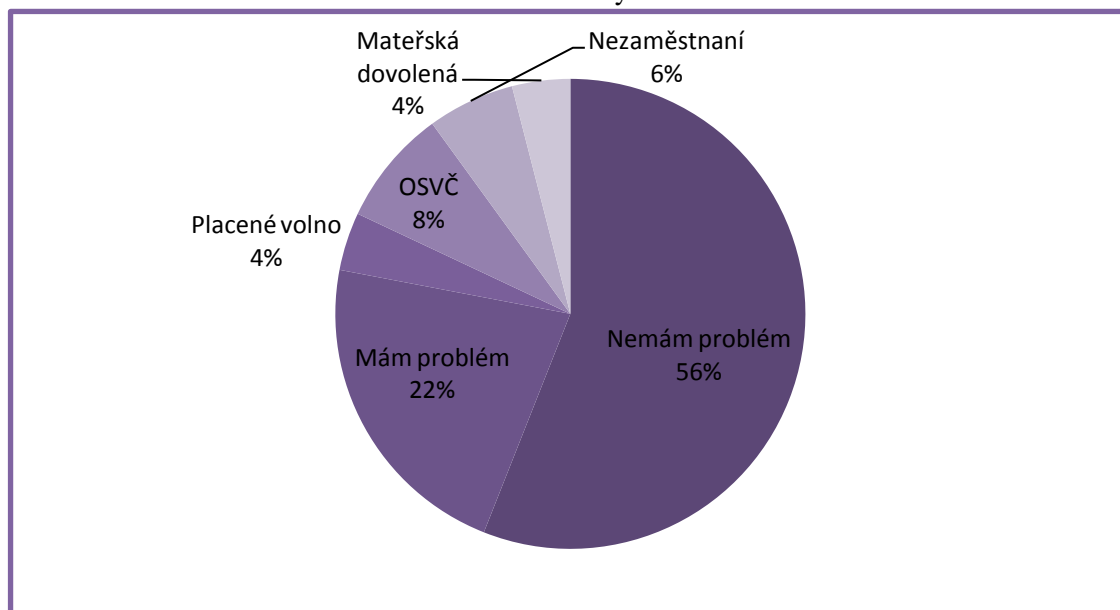
Poměrně vysoký počet studentů uvedl jako důvod návratu do školy potřebnost získání titulu kvůli svému zaměstnání. Je tedy zřejmé, že stále častěji je potřeba vysokoškolského vzdělání na pozice, na které dříve stačili lidé, kteří své vzdělání zakončili maturitní zkouškou. Lidé jsou kvůli svému zaměstnání ochotni začít opět studovat, což v pokročilém věku, kdy mají již své rodiny a tyto problémy řeší se svými dětmi, je podle mého názoru obdivuhodné. Návrat ke studiu je náročnější pro starší ročníky, neboť tyto lidé uvádějí, že si hůře pamatují látku, dále se jedná o časovou náročnost a celkové narušení jejich dosavadního života. Pochopitelné je, že je těžké vzdát se svého zaměstnání a přenechat své místo mladému člověku jen proto, že dosáhl vyššího vzdělání. V některých případech se nehledí ani na to, že méně vzdělaný pracovník má již letitou praxi v oboru. Druhou nejčastější odpovědí byla vidina lepšího zaměstnání. Velká část těchto lidí zřejmě není zcela spokojena se svým zaměstnáním, ale na lepší pracovní pozice je dnes potřeba vysokoškolského vzdělání. Je správné, že se lidé nevzdávají a stále bojují za to, aby mohli v budoucnu pracovat na důstojnějších pozicích. Překvapením pro mě byl vysoký počet studentů, kteří uvedli jako důvod seberealizaci. O seberealizaci jako o potřebě hovořil známý psycholog Abraham Maslow, který studoval seberealizované lidi. Abraham Maslow uvedl potřebu seberealizace na vrcholu své pyramidy potřeb. Pětačtyřicetiletá žena uvedla jako svůj důvod návratu ke studiu slib, který dala svému otci. Tato žena byla vychována v ovdovělé rodině, možná tedy tento slib dala svému otci, než zemřel, nebo naopak možná byla otcem vychována bez matky, kdy si přál, aby jeho dcera byla úspěšná. Poslední uvedenou odpovědí bylo plnění si svého snu.

Otázka č. 2 – Ochota jejich zaměstnavatelů uvolňovat je na přednášky a zkoušky

Odpovědi studentů – osmadvacet studentů uvedlo, že ve svém zaměstnání nemá problém uvolňovat se na přednášky a zkoušky, na své studium si berou dovolenou. Jedenáct studentů má v práci potíže, proto jejich účast na přednáškách, které probíhají většinou v pátek, je jen občasná. Dva studenti dostávají na své studium placené volno, právě tito studenti odůvodnili potřebnost doděláním si vzdělání kvůli své nynější práci. Čtyři studenti jsou osoby samostatně výdělečně činné, proto nemají problém s docházkou na přednášky a zkoušky. Další tři studenti jsou nezaměstnaní, ani u nich tedy nevzniká problém s docházkou. Poslední dvě dotázané studentky jsou na mateřské dovolené, potřebují tedy si v den určený přednáškám obstarat hlídání pro své děti. V procentech tedy můžeme ochotu zaměstnavatelů zhodnotit následovně. 56 % studentů

využívá na přednášky a zkoušky svou dovolenou, kdy ve svém zaměstnání nemají zásadní problém. 22 % studentů se na přednášky dostavuje spíše výjimečně, nemohou se ve svém zaměstnání uvolňovat. 4 % studentek jsou na mateřské dovolené, stejné procentní zastoupení tedy 4 % dostávají na své studium placené volno, 8 % jsou osoby samostatně výdělečně činné a 6 % studentů jsou nezaměstnaní. Grafické znázornění – viz graf č. 5.

Graf č. 5: Ochota zaměstnavatelů uvolňovat studenty

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

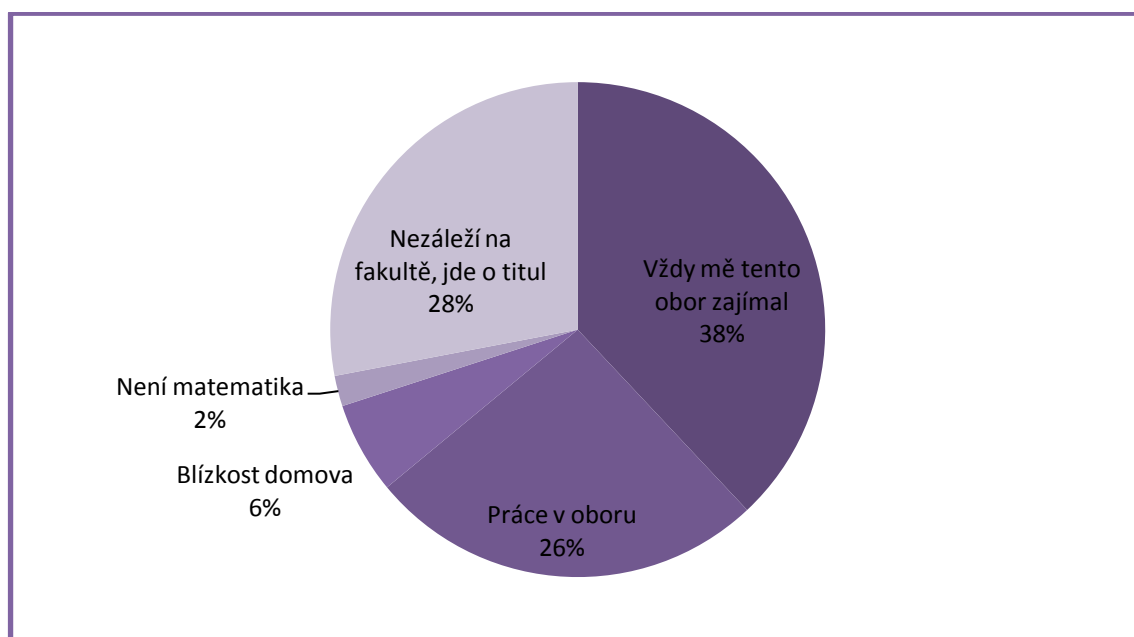
Poměrně vysoká ochota zaměstnavatelů poskytnou svým zaměstnancům dovolenou na jejich studium lze odůvodnit, neboť více jak třetina studentů uvedla, že si musí doplnit vzdělání právě kvůli své nynější práci. Dva studenti dostávají placené volno, je tedy zřejmé, že právě u těchto studentů se jedná o povinnost studovat, chtějí-li zůstat na svých pracovních pozicích. 22 % studentů se nemůže dostavovat na přednášky, čímž je pro ně studium podstatně náročnější, neboť musejí čerpat veškeré materiály pouze ze skript a z prezentací poskytnutých svými vyučujícími. U dvou žen, které uvedly, že jsou na mateřské dovolené, zřejmě také nevzniká větší problém, neboť lze předpokládat, že jejich rodiče mohou být už v důchodu, nebo si dovolenou obstarají jejich manželé, v neposlední řadě lze také využít hlídání jako placené služby.

Otázka č. 3 – Důvod, proč si zvolili ZF JČU

Z dotázaných padesáti studentů jich devatenáct uvedlo jako důvod volby Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity to, že je právě tento obor vždy zajímal. Třináct

studentů uvedlo, že pracují ve svém zaměstnání ve stejném oboru. Poměrně vysoký počet studentů uvedl, že jim nezáleží na oboru, ale na titulu, který obdrží po vystudování. Tři studenti uvedli, že hlavním důvodem volby této fakulty bylo, že se nachází v blízkosti jejich bydliště, při svém časovém zatížení si již nemohou dovést do školy dojíždět někam dále. Jeden student uvedl, že volba Zemědělské fakulty spočívala v tom, že se zde nenachází matematika, s kterou má evidentně problém. V procentním zastoupení se tedy jedná o 38 % studentů, které vždy studovaný obor Trvale udržitelné systémy hospodaření v krajině zajímal, tyto studenti jsou zaměstnáni ve svém zaměstnání v jiném oboru, ale je zřejmé, že v budoucnosti by se mohli věnovat oboru, který právě studují, který je zajímavý. 26 % studentů uvedlo, že se touto problematikou zabývají ve svém zaměstnání, lze tedy říci, že je na ně v práci vyvíjen nátlak v doplnění si svého vzdělání, nebo jsou natolik cílevědomí, že si své vzdělání doplňují dobrovolně. 28 % studentům nezáleží na studovaném oboru, ale chtějí nebo potřebují získat titul. 6 % studentů při výběru fakulty zohledňovalo blízkost jejich domova a 2 % studentů uvedlo jako důvod nepřítomnost matematiky. Grafické znázornění – viz graf č. 6.

Graf č. 6: Důvod studia na ZF JČU

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

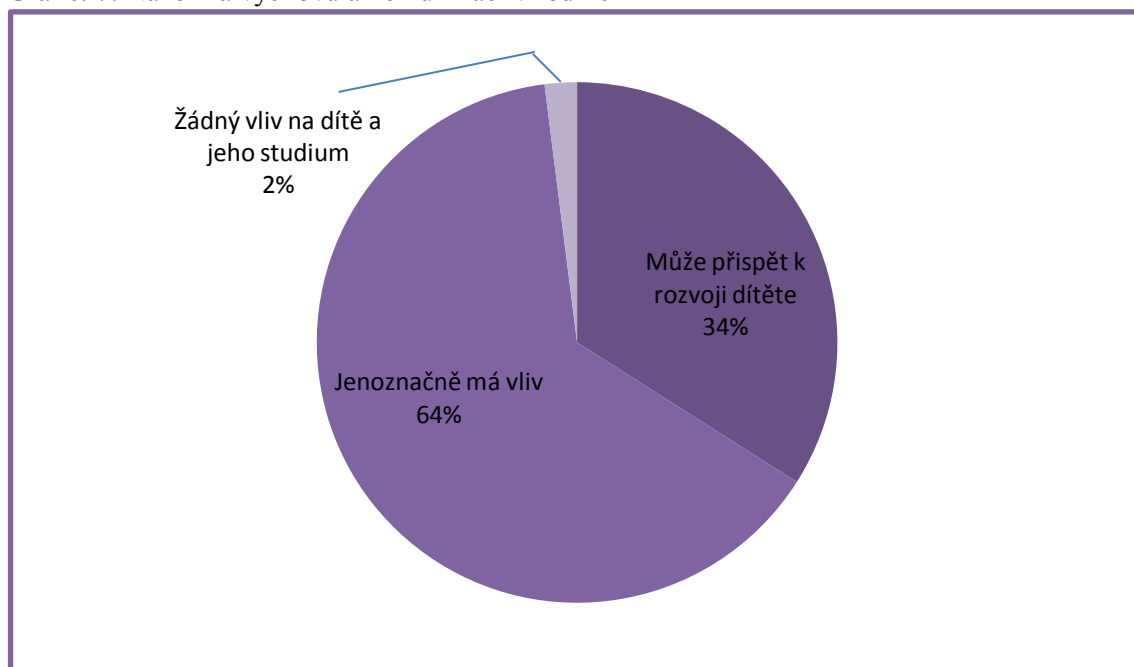
Téměř třetina studentů uvedla, že jim nezáleží na studovaném oboru, ale jde jim jen o titul, který po úspěšném absolvování získají. Podle mého názoru musí být poměrně náročné studovat na vysoké škole obor, ke kterému nemám v podstatě žádný vztah. Tito studenti jsou buď hodně pilní, nebo všestranně nadaní. Poměrně nízký počet

studentů uvedlo jako důvod volby této fakulty blízkost domova, lze tedy předpokládat, že více studentů za školou dojíždí, což musí být velmi časově náročné při zaměstnání a v mnohých případech i rodině. Pouze pětina studentů studuje obor, který je vždy zajímavý, ale nemají zřejmě vzdělání, aby se mu mohli věnovat ve svém zaměstnání.

Otázka č. 4 – Myslíte si, že má výchova a komunikace v rodině vliv na nadcházející studium? Posuďte podle sebe nebo svých dětí.

Z dotázaných padesáti studentů jich dvaatřicet uvedlo, že výchova a komunikace v rodině má jednoznačně vliv na nadcházející studium dítěte. Sedmnáct studentů se domnívá, že výchova a komunikace v rodině může přispět k rozvoji dítěte, není ale však zásadní pro jeho nadcházející studium. Jen jeden student si nemyslí, že komunikace v rodině a výchova může jakýmkoli způsobem ovlivnit dítě a jeho studium. V procentech se jedná o 64 % studentů, kteří se domnívají, že výchova a komunikace v rodině zásadně ovlivní dítě, 34 % studentů uvedlo, že možná má výchova a komunikace v rodině nějaký vliv na dítě a 2 % si myslí, že výchova ani komunikace v rodině nemůže nijak dítě ovlivnit v jeho nadcházejícím studiu. Viz graf č. 7.

Graf č. 7: Náзор na výchovu a komunikaci v rodině

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

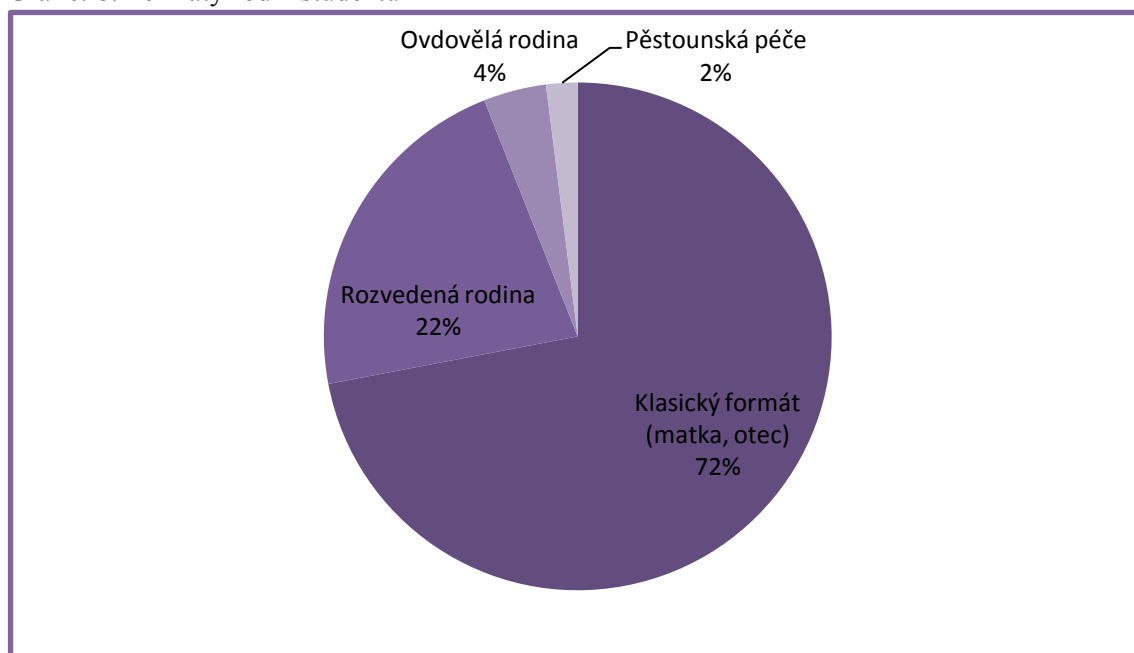
Já si osobně myslím, že výchova a komunikace v rodině má velký vliv na nadcházející studium dítěte, samozřejmě záleží na řadě dalších faktorů jako je vrozená

inteligence, zájem o učení atd. Kladený důraz na nutnost dosažení jistého stupně vzdělání ze strany rodičů jistě není na škodu.

Otázka č. 5 – V jaké rodině jste byli vychováni?

Šestatřicet studentů z celkové cílové skupiny bylo vychováno v klasickém formátu rodiny, to znamená, že v rodině se na výchově podílela matka i otec. Jedenáct dotázaných prošlo výchovou v rozvedených rodinách, dva studenti žili jen s matkou nebo s otcem, protože jejich druhý rodič zemřel a jeden student byl vychováván v pěstounské péči. V procentním zastoupení se tedy jedná o 72 % studentů vychovaných v klasickém formátu rodiny, 22 % studentů je z rozvedených rodin, 4 % z ovdovělých a 2 % byli vychováni v pěstounské péči. Grafické znázornění – viz graf č. 8.

Graf č. 8: Formáty rodin studentů

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Průměrný věk této skupiny studentů je 35,3 let, to znamená, že průměrný rok jejich narození je 1977. Je třeba říci, že před třiceti lety byla téměř o 20 % nižší rozvodovost, než je dnes.⁵¹ Pokud vezmeme v potaz tento fakt, lze podle vyplněných odpovědí říci, že studovanější lidé pochází z vyrovnaných rodin, kde si svou roli plní matka i otec. Samozřejmě jsou případy, kdy i jeden rodič dokáže zastat svou roli natolik, že se jeho výchova vyrovná, ne-li předčí výchovu klasického formátu rodiny.

⁵¹ Český statistický úřad, úhrnná rozvodovost, [online]. 13. 3. 2012, [cit. 2012-03-27]. Dostupné na WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrrna_rozvodovost_v_letech_1950_2010

Otázka č. 6 – Dosáhl alespoň jeden z Vašich rodičů vysokoškolského vzdělání?

Odpovědi studentů – Jedenáct studentů uvedlo odpověď, že alespoň jeden z jejich rodičů dosáhl vysokoškolského vzdělání a devětadvacet studentů uvedlo, že jejich rodiče mají maximálně středoškolské vzdělání. V procentním zhodnocení se jedná o 22 % studentů, kteří pocházejí z velmi vzdělaných rodin a 78 % studentů po vystudování ZF JČU dosáhnou vyššího vzdělání, než dosáhli jejich rodiče.

Opět je třeba zhodnotit kolik lidí v letech, kdy studovali jejich rodiče, dosáhli vysokoškolského vzdělání, jedná se o číslo poměrně nízké, proto si myslím, že naše dotazovaná skupina pochází z velké části z velmi vzdělaných rodin. Pokud se jedná o vzdělání dotazovaných studentů ZF JČU, tak všichni studují jejich první vysokou školu.

Otázka č. 7 – Oceňujete, když přednášející vede přednášku pomocí prezentací v PowerPointu?

Všech padesát dotázaných studentů uvedlo, že je pro ně nejpřínosnější, když je přednáška vedená formou prezentace. V procentním zastoupení se tedy jedná o celých 100 % studentů s jednoznačnou odpovědí.

I podle sebe mohu říci, že prezentace studentovi pomohou danou problematiku více přiblížit, obrázky mohou dokreslit ne zcela jasnou problematiku i viditelné schéma napoví mnohé. Důležité je, že pokud jim přednášející své prezentace poskytne, nemusí celou přednášku trávit opisováním důležitých informací, ale více poslouchají přednášejícího a dopisují si jen informace, které v prezentacích uvedené nejsou.

Stejný počet studentů také uvedl, že se z prezentací rádi učí na zkoušky, samozřejmě s pomocí skript. Všichni studenti jsou vděční, když jim přednášející poskytnou své prezentace.

Otázka č. 8 – Čemu dáváte přednost při komunikaci s přednášejícími?

Jednadvacet studentů odpovědělo, že nejraději komunikují se svými přednášejícími pomocí e-mailu, zatímco devětadvacet studentů dává přednost osobnímu setkání. V procentním zastoupení se jedná o 42 % studentů, kteří dávají přednost elektronické komunikaci, 58 % studentů upřednostňuje osobní setkání.

Obě možnosti, které studenti uváděli, mají bezesporu své výhody a nevýhody. Výhodou elektronické komunikace je nezávislost na čase, zda na nás přednášející má nebo nemá čas. E-mail můžeme poslat v jakoukoli hodinu, záleží ovšem na četnosti návštěv e-mailu přednášejícím. Při této formě komunikace může dojít k nepřesnému

sdělení a pochopení problému. Naopak výhodou osobního setkání je možnost přesného ujasnění záležitosti, ale pokud třeba bydlíme poměrně daleko, může nás toto setkání stát dost času.

Otázka č. 9 – Jaká média mají podle Vás největší vliv na vzdělání?

Z celkového počtu oslovených studentů uvedla většina, tedy třiatřicet studentů internet, devět studentů uvedlo, že nejvlivnějším médiem pro ně zůstává televize (politické a jiné diskuse, zpravodajství, dokumentární pořady...) a osm studentů uvedlo tištěná média. V procentním zastoupení to znamená, že k internetu se přiklání 66 % dotázaných, 18 % upřednostňuje televizi a 16 % tištěná média. Bezesporu všechna dostupná média jsou pro nás zdrojem informací. Každý z nás jistě v kombinaci využívá všechna studenty uvedená média.

Otázka č. 10 – Pohlaví studentů

Oslovená skupina studentů oboru Trvale udržitelné systémy hospodaření v krajině se skládá z padesáti studentů, kde je 31 žen a 19 mužů. V procentuálním zastoupení se jedná o 62 % žen a 38 % mužů. Podle účasti jednotlivého pohlaví lze předpokládat, že ženy jsou v pokročilejším věku více ochoty začít opět studovat. Lze tedy říci, že se k situaci staví odpovědněji než muži.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila popsat jednotlivé podmínky a procesy, které vstupují do edukačního prostředí. Výchova a vzdělání jsou nezastupitelnými hodnotami v našich životech, které nás obohacují, abychom mohli uspět na trhu života. V edukačním prostředí se potýkáme s řadou problémů, které jsem se snažila ve své práci zdůraznit a nastínit možné návrhy jejich řešení.

Jednotlivé odlišnosti v komunikaci v edukačním prostředí jej vytváří zajímavějším. Každý vychovávající a vzdělávající může svou práci pojmout odlišně. K pozitivnímu výsledku vede řada způsobů a je na osobě edukátora jaký způsob zvolí za optimální. V dnešní době považuji za téměř nutné osvojení mediální gramotnosti již u dětí. Mediální výchova je tedy bezesporu přínosem. Je ovšem nezbytné vědět, že dnes nejpoužívanější masmédiem, kterým je internet, může být pro lidi a zvláště pro děti nebezpečným, neboť jeho obsah není nijak regulovaný. Myslím si, že by se nemělo české školství bránit novodobým technologiím, ale naopak jít jim naproti. To souvisí s rolí učitelů, kteří se v mnohých případech těmto pokrokům brání. Jsou totiž zastánci klasického stylu výuky. Myslím si, že by zejména starší učitelé měli být v této oblasti proškolení, aby oni sami poznali pozitiva, které tato problematika obnáší. Pokud dítě výuka baví a zajímá, je zřejmé, že si více informací zapamatuje. Mělo by se více finančních prostředků investovat do těchto technologií, ačkoli chápu, že peníze jsou omezeným zdrojem, ale jsem přesvědčena o tom, že tato investice se vyplatí. Jak již bylo uvedeno výše, interaktivní výchova své přínosy zaznamenává v České republice i v zahraničí. Pokud tedy existují možnosti, jak tuto výchovu více zefektivnit, je škoda jich nevyužít. Ve své práci jsem se zabývala všemi věkovými kategoriemi, neboť žijeme v moderní době, kdy vzdělání nekončí ve školních lavicích.

Během psaní své bakalářské práce jsem se dozvěděla mnoho užitečných a zajímavých informací, které pro mě jistě budou přínosem i v budoucnosti.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BERTRAND, Y. Soudobé teorie vzdělávání. 1. vydání, Praha: Portál, 1998. 248 s. ISBN 80-7178-216-5.
2. BLATNÝ, L. *Dějiny pedagogiky*. 1. vydání, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. 163 s. ISBN 17-173-79.
3. BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělání. Studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Praha: Karlova univerzita – Pedagogická fakulta, 2003. 122 s. ISBN 80-239-0106-0.
4. DEVITO, J., A. *Zásady mezilidské komunikace*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2001. 420 s. ISBN 80-7169-988-8.
5. DOSTÁL, J. *Počítač ve vzdělávání*. 1. vydání, Olomouc: Votobia, 2007. 125 s. ISBN 80-7220-295-2.
6. DUPUY, E. Úspěšný dialog. 1. vydání, Praha: Portál, 2002. 168 s. ISBN 80-7178-666-7.
7. GOFMANN, E. *Behavior In Public Places: Notes On The Social Organization Of Gatherings*. Free Press, 1966. 248 s. ISBN-10:0029119405.
8. PLAŇAVA, I. *Průvodce mezilidskou komunikací. Přístupy – dovednosti – poruchy*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2005. 146 s. ISBN 80-247-0858-2.
9. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak neztratit nadšení*. 1. Vydání, Praha: Grada Publishing, 1998. 136 s. ISBN 80-7169-551-3.
10. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. 1. vydání, Praha: Svoboda, 1988. 236 s. ISBN 25-095-88.
11. KUSALA, J. *Internet ve škole*. 1. vydání, Praha: Fortuna, 2000, 69 s. ISBN 80-7168-709-X.
12. LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Z anglického originálu *The Secret Language of Success*, USA: Carroll and Graf Publishers, přeložil Jiří Rezek, Praha: Victoria Publishing, 1989. 229 s. ISBN 80-85605-49-X.
13. MUŽÍK, J. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. 1. vydání, Plzeň: Fraus, 2005. 202 s. ISBN 80-7238-220-9.
14. OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika II*. 1. vydání, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. 35 s. ISBN 80-7083-786-1.
15. OREL, M., FACOVÁ, V. *Člověk, jeho mozek a svět*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-2617-5.

16. POSPÍŠIL, O. *Pedagogika dospělých andragogika*. Univerzita Karlova v Praze: Pedagogická fakulta, 2001. 220 s. ISBN 80-7290-064-1.
17. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vydání, Praha: Portál, 1997. 495 s. ISBN 80-7178-170-3.
18. SEIDLER, P., KURINCOVÁ V. *Inakosti v edukačnom prostredí*. PF UKF v Nitre, 242 s. ISBN 80-8050-839-9.
19. SOMR, M. *Dějiny české školy a pedagogiky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1982. 134 s.
20. SPILKOVÁ, V., HEJLOVÁ, H. *Univerzitní vzdělávání učitelů primární školy na přelomu století*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1999. 319 s. ISBN 80-86039-76-5.
21. ŠENKOVÁ, S. *Latinsko-český, česko-latinský slovník*. 1. vydání, Olomouc: Olomouc, 2002. 262 s. ISBN 80-7182-144-6.
22. VANĚČEK, D. *Elektronické vzdělávání*. 1. Vydání, Praha: ČVUT, 2011. 213 s.
23. VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. *Kompetence ve vzdělávání*. 1. vydání, Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1770-8.

Elektronické zdroje

1. Český statistický úřad. [online], [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam08011111.doc>>.
2. Český statistický úřad, souhrnná data o České republice, [online]. 13. 3. 2012, [cit. 2012-03-16]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/souhrnna_data_o_ceske_republice>.
3. Český statistický úřad, úhrnná rozvodovost, [online]. 13. 3. 2012, [cit. 2012-03-27]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrnna_rozvodovost_v_letech_1950_2010>.
4. HAMELIKA: Z historie školství [online]. 27.2.2012, [cit. 2012-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.
5. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online], [cit. 2012-03-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>>.

6. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online], [cit. 2012-03-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministr-2>>.
7. Memorandum o celoživotním učení. Pracovní materiál evropské komise. S. 2-3, [online]. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuov.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>>.
8. Moderní výuka pomocí interaktivních tabulí. [online]. [cit. 2012-04-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/moderni-vyuka-pomoci-interaktivnich-tabuli.aspx>>.
9. Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010. [online], [cit. 2012-03-28]. 397 s. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.
10. Ostravská univerzita: Studovat v šedesáti? A proč ne? [online]. 9. 3. 2012 Dostupné na WWW: <<http://www.osu.cz/index.php?kategorie=34510&id=9356>>.
11. Poranění mozku. [online], [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.poranenimozku.cz/nasledky-a-rehabilitace/rec-a-komunikace/afazie.html>>.
12. Pravá a levá hemisféra mozku. [online]. 3. 2. 2008, [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://petrkral1984.blog.cz/0802/prava-a-leva-hemisfera-mozku>>.
13. Týdeník školství. [online], [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/08/regionalni-skolstvi-v-cislech-vzdelavani-v-materskych-a-zakladnich-skolach/>>.
14. Strategie celoživotního učení ČR: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. 6. 3. 2012 Praha, 2007 ISBN 978-80-254-2218-2. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.
15. Univerzita Karlova v Praze. [online], [cit. 2012-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/IFORUM-6019.html>>.

Ostatní zdroje

1. SEIDLER, P., FENYVESIOVÁ L. *Človek ako subjekt edukácie a objekt pedagogickej vedy*. Univerzita Konsštantina Filozofa v Nitre. [CD], 377 s. ISBN 978-80-8094-996-9.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Obecný model komunikace	14
Obrázek č. 2: Funkce lidského mozku	15

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Obtížnost profesních činností začínajících učitelů	39
--	----

Seznam grafů

Graf č. 1: Průměrný věk dožití v naší společnosti	21
Graf č. 2: Dosažené vzdělání obyvatelstva České republiky (v %)	27
Graf č. 3: Využívání e-learningu	33
Graf č. 4: Důvod návratu do školy	42
Graf č. 5: Ochota zaměstnavatelů uvolňovat studenty	44
Graf č. 6: Důvod studia na ZF JČU	45
Graf č. 7: Názor na výchovu a komunikace v rodině	46
Graf č. 8: Formáty rodin studentů	47

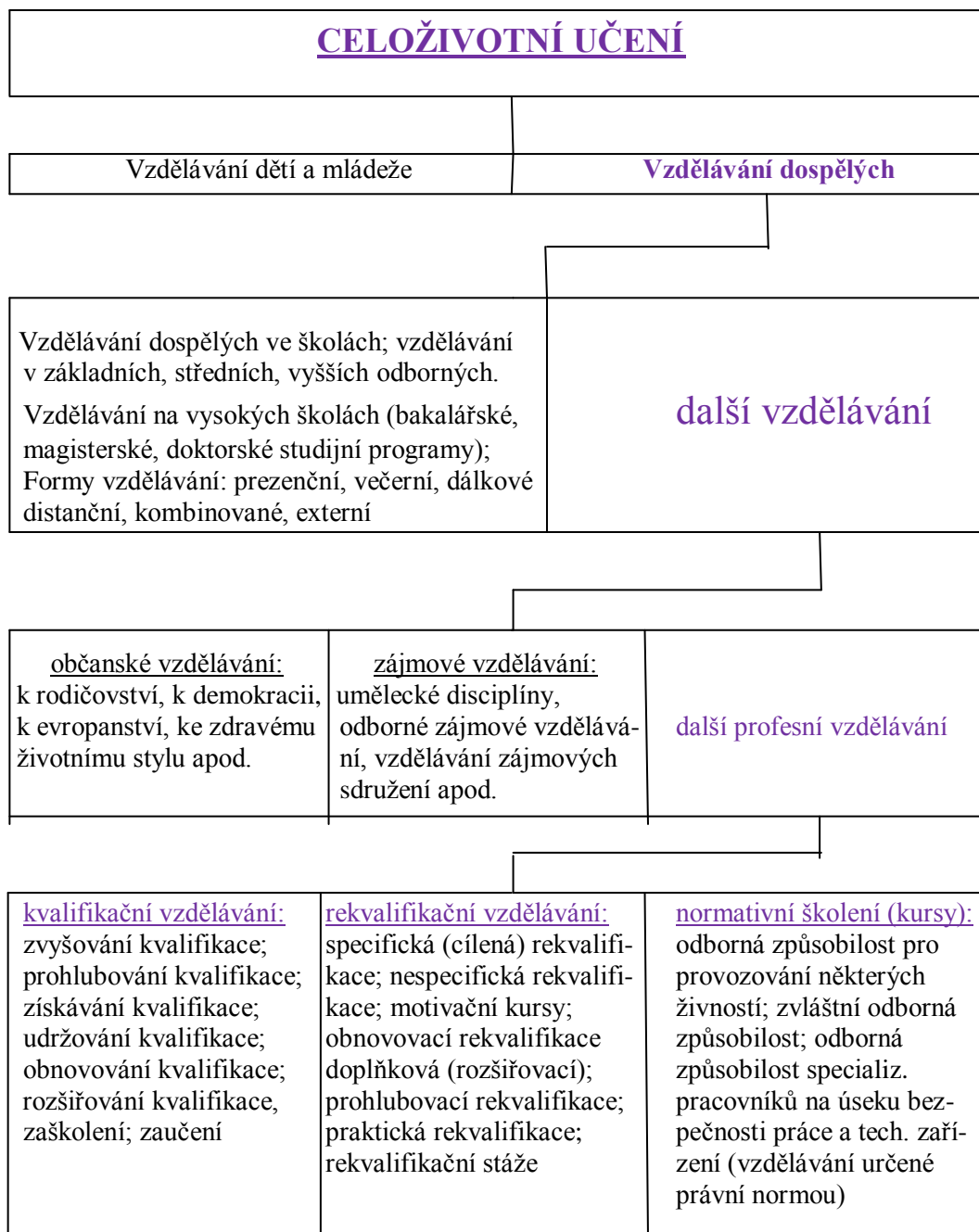
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Struktura celoživotního učení.....	56
Příloha II: Schéma vzdělávací soustavy v ČR.....	57

PŘÍLOHY

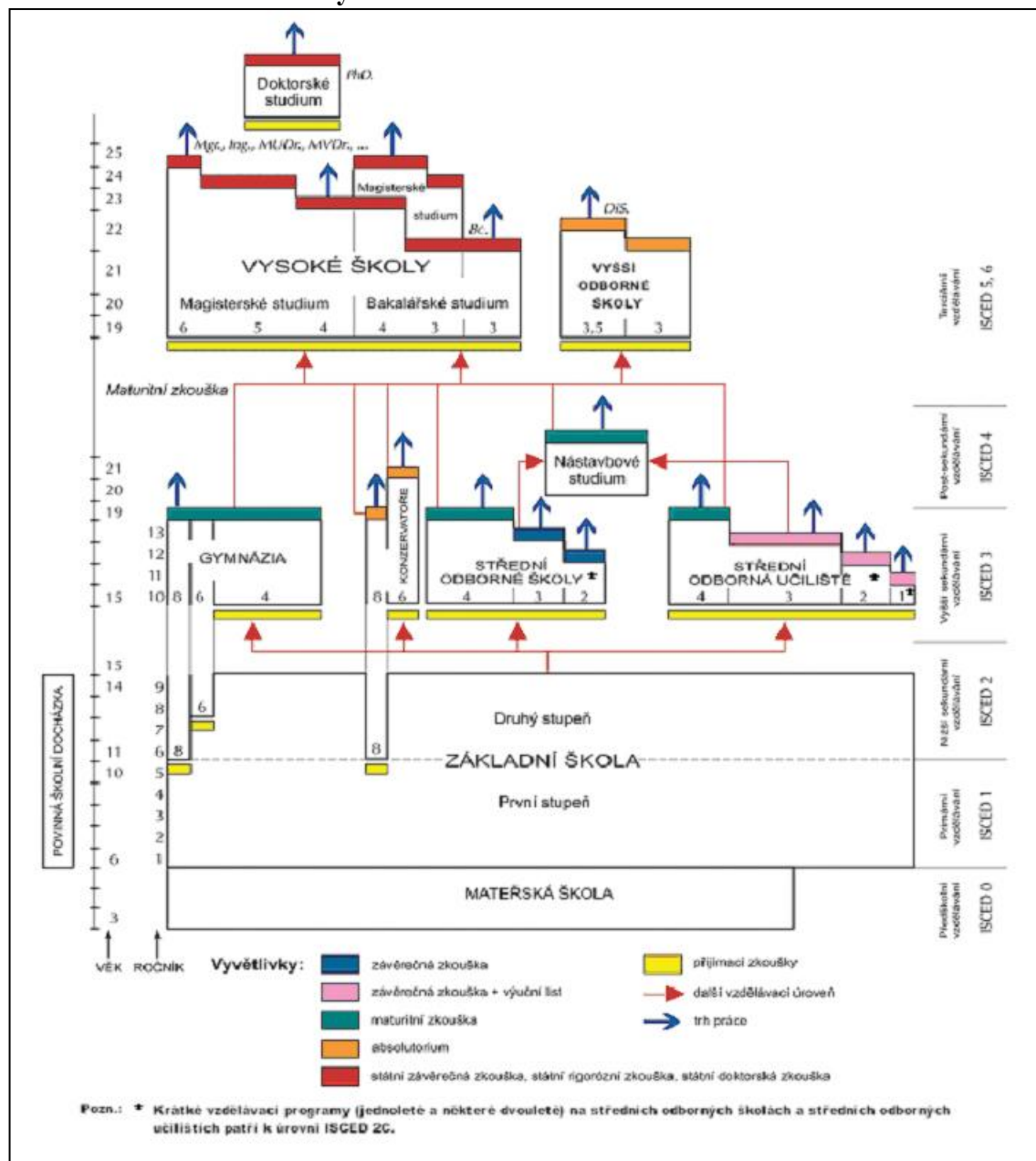
Struktura celoživotního učení

PŘÍLOHA I

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, informace o dalším vzdělávání.

Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/Files/HTM/JSInformaceodalsimvzdelavani.htm>>.

Zdroj: Národní ústav odborného vzdělávání. [online] 16. 3. 2012. Dostupné na WWW:

<<http://www.nuov.cz/schema-vzdelavaci-soustavy>>.